

Till statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet

Dåvarande statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet Carl Tham gav den 15 september 1998 mig i uppdrag att, som särskild utredare, utreda möjligheterna till samordning av verksamheten vid de konstnärliga högskolorna inom ramen för ett gemensamt Campus för konst. Uppdraget skulle bedrivas enligt en, samma dag, upprättad promemoria (PM 1998-09-15, bilaga 1).

Som expert förordnades akademidirektör Gunnar Dahlström, Göteborgs universitet och som sekreterare anställdes informationschefen vid Stockholms universitet, Lena Wollin.

Under utredningsarbetet har jag haft samarbete med den arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet som haft till uppgift att utreda kostnaderna för lokalisering av Campus för konst på Konstfackområdet, enhetschefen Svante Holgersson och avd.dir. Hans Grytt.

Jag har haft överläggningar med rektorskonventet för de konstnärliga högskolorna i Stockholm, med Stockholms akademiska rektorskonvent, med ordförandena för berörda högskolors studentkårer samt ett antal professorer, studenter, kulturarbetare och administratörer som förtecknas i särskild bilaga (bilaga 3). Jag har nu slutfört mitt uppdrag och sammanställt mina synpunkter och förslag i föreliggande rapport.

Göteborg i december 1998

Jan Ling

Lena Wollin

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Uppdrag och metod	3
3	Från U 68 till Campus för konst	7
	Konstnärlig utbildning – en del av högskolefamiljen	7
	Konstnärlig utbildning i Stockholm – en organisatorisk sÄrlösning	8
	Samlokalisering	10
	Campus för konst	11
	Remissynpunkterna	13
4	Sju unika högskolor	19
	Danshögskolan	21
	Dramatiska institutet	22
	Konstfack	24
	Kungl. Konsthögskolan	26
	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	27
	Operahögskolan i Stockholm	28
	Teaterhögskolan i Stockholm	29
5	Uppdrag 8 – grÄnsöverskridande konst	31
6	Samverkan och utveckling	33
	Tradition och förnyelse	33
	Specialistutbildning – generalistutbildning	37
	En begrÄnsad arbetsmarknad	38
	IT	40
	”Långsam” respektive ”snabb” konst	41
	Konst och vetenskap	42
7	Campus för samverkan	47
8	Organisation	53

Bilagor

<i>Bilaga 1</i>	Promemoria	57
<i>Bilaga 2</i>	Skrivelse till samtliga styrelseordföranden och rektorer vid de konstnärliga högskolorna i Stockholm	59
<i>Bilaga 3</i>	Kontakter under utredningsarbetet	63
<i>Bilaga 4</i>	De konstnärliga högskolorna i Stockholm i siffror	65

1 Sammanfattning

Min uppgift har varit att komplettera utredningen Campus för konst genom att överväga möjligheterna till verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm inom ramen för ett gemensamt Campus för konst.

Parallellt med mitt uppdrag har en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet utrett kostnaderna för lokalisering av Campus för konst på Konstfacksområdet.

Efter att ha tagit del av och analyserat det nu snart 30-åriga utredningsarbetet kring denna fråga (se vidare kapitel 3) och berörda högskolors aktuella ståndpunkter är tiden mogen för ett beslut. Som framgår av remissvaren på utredningen Campus för konst (se vidare kapitel 3) finns det en stark opinion för campusidén. Endast en av de berörda högskolorna är direkt avvisande. Övriga högskolor anför en rad argument för samverkan inom ramen för ett campus. I kapitel 5 ges ett konkret exempel på aktuell samverkan, Uppdrag 8. Inom Uppdrag 8 har de konstnärliga högskolorna under kulturhuvudstadsåret arbetat gränsöverskridande i en rad spännande projekt.

Samverkan och samlokalisering har varit två frågor som under årens diskussioner flätats i varandra. Jag har utifrån högskolornas skriftliga dokumentation, intervjuer och samtal funnit att ett samarbete i organiserad form är en förutsättning för att de berörda högskolorna skall kunna utvecklas som högskoleutbildningar (se vidare kapitel 6). I detta sammanhang tar jag också upp frågan om förhållandet mellan vetenskaplig forskning och konstnärligt utvecklingsarbete. Jag föreslår i detta avsnitt att resurser ställs till de konstnärliga högskolornas förfogande för utvecklandet av ett konstnärligt forskningsområde (se vidare kapitel 6). I kapitel 7 diskuterar jag den yttre miljöns betydelse för en kreativ miljö och samverkan

och föreslår att ett campus för konst snarast etableras. I kapitel 8 överväger jag olika organisationsformer.

Slutsatserna av mina övervägande blir att jag föreslår

- att studentpengen för grundutbildningarna för de konstnärliga högskolorna höjs för bibehållande av internationell nivå på utbildningarna
- att ytterligare medel för konstnärligt utvecklingsarbete, forskning på de konstnärliga områdena och samarbetsprojekt tillskjuts i ett särskilt anslag för konst motsvarande ett vetenskaps-område
- att en gemensam byggnad för tvärkonstnärligt samarbete finansieras av särskilda medel i enlighet med de tillskott universitet fått för centrumbildningar
- att de konstnärliga högskolorna i Stockholm organiseras som en sammanhållen självständig enhet med uppgift att utveckla ett vetenskapsområde för konst. De nuvarande högskolorna ingår som institutioner med eget ansvar för grundutbildningen
- att ett Campus för konst, centralt beläget i Stockholm, snarast etableras
- att detta campus, för att fylla sin funktion som ett nationellt och internationellt konstnärligt centrum, får en arkitektonisk utformning i paritet med den höga kvaliteten i verksamheten
- att redan i en första etapp byggnader för gemensamma funktioner prioriteras
- att campus byggs ut stegvis. I ett första skede byggs nya lokaler för de högskolor som brottas med lokalproblem. Övriga högskolor kan om så visar sig lämpligt ansluta sig senare
- att en organisationskommitté får till uppgift att föra arbetet vidare.

–

2 Uppdrag och metod

Min uppgift har varit att utreda möjligheterna till samordning av verksamheten vid de konstnärliga högskolorna inom ramen för ett gemensamt Campus för konst. Med utgångspunkt i betänkandet Campus för konst (SOU 1998:10) har jag haft att överväga möjligheterna för verksamhetsmässig integrering mellan de berörda högskolorna eller ett fördjupat samarbete sinsemellan och med andra högskolor. Direktiven redovisas i bilaga 1. Tiden för mitt uppdrag har senare förlängts till den 15 december 1998.

Jag har tagit del av Utbildningsdepartementets uppdrag till Högskoleverket rörande design- och arkitekturutbildningarna inom högskolan. Härav framgår att verket skall kartlägga och analysera samarbetet mellan design- och arkitekturutbildningarna och undersöka möjligheterna att öka utbytet och samarbetet mellan dessa utbildningar. Då detta utredningsarbete pågår och skall redovisas först i februari 1999 har jag inte kunnat beakta denna aspekt av samarbete särskilt.

Föreliggande utredning rörande möjligheterna att samordna de konstnärliga utbildningarna i Stockholm bygger på en studie av tidigare utredningar, remisser, debatter etc. Främst den senaste utredningen Campus för konst och remisserna kring densamma ger en bild av de olika högskolornas inställning, inte bara vad beträffar lokaliseringsfrågan utan även hur man ser på frågor rörande samarbete och samordning (se vidare kapitel 3). För att ytterligare fördjupa vår kunskap skickade jag ett brev med vissa frågeställningar till samtliga rektorer, ordförandena i de olika högskolestyrelserna, ett stort antal professorer, studentkårernas ordförande och ett antal kulturarbetare, där jag presenterade uppdraget och givna muntliga

direktiv samt översiktligt redogjorde för min syn på konstens roll i samhället (se bilaga 2).

Därefter genomförde vi i utredningsgruppen intervjuer av rektorerna, enskilt och i konvent, av studenter, enskilt och i olika konstellationer av kårordförande, av ett antal professorer och personer i ledande ställning inom svenskt kulturliv. Intervjuerna har varit "öppna" såtillvida att inga frågeformulär använts. Dock har samtliga intervjuer fokuserats kring (1) värdet av och förutsättningar för samordning och samarbete mellan skolorna och (2) skolornas lokaler och organisation och hur detta kan relateras till (1). Materialet har därefter systematiserats för att ytterligare klargöra den bild som ges.

För att få en inblick i existerande samarbete mellan de konstnärliga högskolorna har vi använt Uppdrag 8 (se presentation i kapitel 5) som ett slags "case study". Vi har efter tid och förmåga sökt följa projektet i olika faser, från dess uppkomst såsom framgång av dokument och intervjuer, över de många seminarier, som finns dokumenterade på video, fram till färdig produktion.

Beträffande jämförelser med andra högskolor har vi främst intresserat oss för vad som sker i Malmö och på Gotland. Därutöver har jag gjort vissa jämförelser med de konstnärliga utbildningarna vid Göteborgs universitet. Viss information har inhämtats från övriga Norden och Europa samt USA, men här har utredningstiden varit för kort för att någon egentlig komparation skall ha varit möjlig.

Utifrån den givna frågeställningen om möjligheter till samordning och olika intressenters reaktioner på densamma har vi sedan återgått till vad Lennart Hjulström formulerat som "konstens uppdrag", dvs. vad medborgarna kan kräva av konstnärlig utbildning och hur vi i ett övergripande perspektiv kan betrakta konstens betydelse för ett samhälle och dess utveckling. Något av detta berördes redan i det inledande brevet. De videoinspelade seminarierna i samband med Uppdrag 8 kan i framtiden ge en vidgad konstsyn på detta.

Under hela den ovan redovisade processen har vi dokumenterat intervjuer, samtal och skriftligt tillsänt material. En översikt finns i särskild förteckning (se bilaga 3).

3 Från U 68 till Campus för konst

Det finns bland de konstnärliga högskolorna i Stockholm en uttalad trötthet när det gäller frågan om organisering och lokalisering av högskolorna. Redan 1968 års utbildningsutredning (U 68) föreslog att de nu berörda utbildningarna, inklusive Kungl. Konsthögskolan, skulle inordnas i en gemensam högskoleorganisation i Stockholm i samband med att dessa utbildningar planerades bli en del av den statliga högskolan. Utbildningarna blev genom riksdagsbeslut 1975 statliga högskoleutbildningar men förblev självständiga enheter. Frågan har sedan, vilket Leif Andersson i sin utredning Campus för konst (SOU 1998:10) ger en mycket ingående beskrivning av, behandlats i en rad propositioner och utredningar. Här ges en kort resumé. I övrigt hänvisas till Campus för konst ((SOU 1998:10).

Det nämnda betänkandet är också utgångspunkten för mitt uppdrag. Jag kommer därför att kort redogöra för utredningens förslag vad gäller verksamhetsmässig integrering och lokalisering samt remissinstansernas, och då främst berörda högskolors, synpunkter på förslagen.

Konstnärlig utbildning – en del av högskolefamiljen

När utbildningarna vid dåvarande Dramatiska Institutet, Konstfackskolan med teckningslärarinstitutet, Konsthögskolan, Musikhögskolan i Stockholm, Statens dansskola (numera Danshögskolan), Statens musikdramatiska skola (numera Operahögskolan i Stockholm) och Statens scenskola (numera Teaterhögskolan i Stockholm)

inlemmades i det statliga högskolesystemet skedde detta inte utan protester. Flera remissinstanser hänvisade till kulturutbildningarnas särart och hade i sina remissvar på U 68 avstyrkt förslaget. Föredragande statsråd anslöt sig dock på denna punkt till U 68:s förslag. ”Det är enligt min mening viktigt att de berörda utbildningarna på kulturområdet inte isoleras från den fortsatta utvecklingen av högskoleutbildning som helhet. De bör därför tillhöra högskolan” (Prop. 1975:9).

Frågan finns som synes fortfarande kvar på dagordningen.

Konstnärlig utbildning i Stockholm – en organisatorisk sÄrlösning

I och med 1977 års högskolereform blev de konstnärliga högskoleutbildningarna i Lund/Malmö och Göteborg en del av universiteten i Lund respektive Göteborg. I Stockholm var frågan mer komplicerad. Leif Andersson visar i sin genomgång av beslutsprocessen att de berörda högskolornas inställning och synpunkter varit avgörande för statsmakternas beslut. Frågan diskuterades av Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion (H75) som föreslog en högskola för de konstnärliga utbildningarna i Stockholm. I propositionen om utbildning och forskning inom högskolan (prop. 1976/77:59) ansåg föredragande, med hänvisning till remissbehandlingen, att det krävdes ytterligare övervägande när det gällde förslaget om en högskola för konstnärlig utbildning i Stockholm.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) fick i uppdrag att i samverkan med berörda högskolor överväga organisationen. Resultatet blev, genom riksdagsbeslut (UbU1977/78:22, rskr 1977/78:338) åtta fristående konstnärliga högskolor i Stockholm.

Frågan blev åter aktuell 1990 då Gunilla Lagerbielke som särskild utredare fick i uppdrag att utreda de konstnärliga utbildningarna i högskolan. Hon föreslog i sitt betänkande Konstnärlig högskoleutbildning (SOU 1992:12) att man skulle inrätta fyra fristående konstnärliga högskolor i Stockholm: Konstfackskolan, Konsthögskolan, Scen/mediehögskolan (Dramatiska Institutet och Teater-

högskolan) och Musik/dans/operahögskolan (Musikhögskolan, Danshögskolan och Operahögskolan). Den åttonde konstnärliga högskolan, Grafiska Institutet (GI) och Institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning (IHR) föreslogs ingå i Stockholms universitet.

Gunilla Lagerbielkes förslag om en scen/mediehögskola avstyrktes av såväl Dramatiska Institutet (DI) som Teaterhögskolan. DI ansåg att frågan om samlokalisering var viktigare än organisationsformen. Danshögskolan och Operahögskolan avvisade förslaget om en musik/dans/operahögskola. Danshögskolan menade att ett fungerande samarbete kunde ske på frivillig grund. Operahögskolan stödde tanken på samarbete inom de konstnärliga högskolorna i Stockholm men inom ickekonstnärliga områden, t.ex. administration. Musikhögskolan var positiv till en ökad samverkan mellan de konstnärliga högskolorna men ansåg att en förutsättning var samlokalisering. Musikhögskolan föreslog att regeringen skulle låta utreda frågan om en samverkansorganisation för de konstnärliga högskolorna i Stockholm.

Mot bakgrund av den splittrade remissopinionen förordade föredragande statsråd inte någon sammanslagning av de konstnärliga högskolorna i Stockholm i propositionen Högre utbildning för ökad kompetens (prop.1992/93) men föreslog att GI/IHR skulle föras till Stockholms universitet. Det blev också riksdagens beslut (bet. 1992/93:UbU 14, rskr. 1992/93:363).

Frågan blev ånyo aktuell då den särskilda utredaren, Leif Andersson, fick i uppdrag att i samråd med de konstnärliga högskolorna i Stockholm, Kungl. Konsthögskolan undantagen, dels analysera lokalbehovet och föreslå en lämplig samlokalisering av dessa högskolor, dels överväga en eventuell verksamhetsmässig integrering av utbildningarna.

Samlokalisering

Frågan om en eventuell samlokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm är inte ny. Leif Andersson beskriver ingående, i sitt betänkande, turerna kring frågan från december 1993, då Utbildningsdepartementet tillsatte en arbetsgrupp för samlokaliseringen av de konstnärliga högskolorna i Stockholm fram till sin egen utredning.

Uppenbart är att samtliga berörda högskolor, under diskussionerna om eventuell samlokalisering, betonat att de måste behålla en självständig och egen profil. Det har, vilket Leif Andersson visar, funnits en stark oro hos vissa av de konstnärliga högskolorna för att en samlokalisering också skulle leda till en organisatorisk samordning. Han konstaterar sammanfattningsvis att rektorerna för de konstnärliga högskolorna, med undantag för Teaterhögskolan, inledningsvis var eniga om fördelarna med en samlokalisering. 1994 års Stockholmskommitté föreslog ett gemensamt campus för de konstnärliga högskolorna, Lärarhögskolan i Stockholm och viss annan utbildning och forskning till Kvarnholmen eller Södra Hammarbyhamnen. Detta förslag avvisades, förutom av Teaterhögskolan också av Danshögskolan och Konstfack. Hans slutsats är ”att när det gäller lokaliseringsfrågan, liksom organisationsfrågan, har statsmakternas slutliga ställningstagande varit starkt beroende av enskilda högskolors inställning”.

Vad som förtjänar att tilläggas är att den koppling mellan verksamhetsmässig samverkan och samlokalisering som gjorts inte självklart fört frågan framåt. Oron hos berörda högskolor över ökade lokalkostnader och motståndet mot olika förslag till lokalisering har uppenbart grumlat tanken om en verksamhetsmässig samverkan. Samtidigt har det funnits en rädsla för att en samlokalisering också skulle betyda att man förlorar sin ställning som självständig högskola. Som jag senare i denna rapport kommer att visa förutsätter inte det ena det andra.

Campus för konst

När utredningen om samlokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm tillsattes i maj 1997 var syftet ”att genom en samlokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm skapa förutsättningar för ett nytt konstnärligt centrum. För att skapa tyngd åt ett sådant område är det av vikt att så många som möjligt av berörda högskolor kan samlas till ett område. Med anledning av högskolornas relativt publika verksamhet är det också av vikt att lokaliseringen underlättar samverkan med andra kulturella institutioner. Vidare är det viktigt att det finns goda kommunikationer till den tilltänkta lokaliseringen.

En förutsättning för en samlokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm är ”att varje utbildningskrav på funktionella lokaler och en stimulerande miljö kan tillfredsställas” (dir.1997:47).

Uppdraget skulle, enligt direktiven, genomföras i samråd med de konstnärliga högskolorna i Stockholm. En av de sju konstnärliga högskolorna, Kungl. Konsthögskolan, var undantagen.

Utredaren, Leif Andersson, föreslog i sitt betänkande Campus för konst (SOU1998:10) att ett campus skulle byggas för de sex konstnärliga högskolorna, Danshögskolan, Dramatiska Institutet, Konstfack, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Operahögskolan i Stockholm och Teaterhögskolan i Stockholm. Detta med hänsyn till att direktiven undantog Kungl. Konsthögskolan. Enligt utredaren borde även Kungl. Konsthögskolan ingå i utredningen för ett gemensamt campus. Han ansåg att de anledningar som direktiven fört fram för att undanta Konsthögskolan, bl.a. nyrenoverade lokaler, i så fall också gällde Teaterhögskolan.

Efter att ha undersökt tre lokaliseringalternativ, Konstfackområdet, Hammarby Sjöstad och Kvarnholmen, gav han ett visst förord för att detta campus skulle byggas i Konstfackområdet. Han menade emellertid att ett slutligt ställningstagande borde anstå tills hyresnivåerna kunde redovisas någorlunda realistiskt. Campus borde enligt utredaren organiseras på ett sådant sätt att högskolornas identitet och självständighet bevarades också vid en samlokalisering.

Leif Andersson fann inte anledning att föreslå någon sammanslagning eller verksamhetsmässig integrering av berörda högskolor. Andersson sammanfattar: ”I en framtid bör, enligt min mening, sådana förändringar endast komma till stånd på begäran av de berörda högskolorna, i varje fall inte mot deras önskan.”

Utredaren redovisar också sitt ställningstagande med anledning av Teaterhögskolans och Dramatiska Institutets olika förslag vad gäller den framtida teaterutbildningen. Teaterhögskolan hade i en skrivelse till departementet, som överlämnats till utredaren, föreslagit att en helt ny teaterhögskola skulle bildas. Denna högskola skulle i inledningsskedet bestå av två institutioner: institutionen för skådespelarutbildning, dvs. nuvarande Teaterhögskolan i Stockholm, och institutionen för regi, scenografi och övrig teaterutbildning, dvs. den nuvarande teateravdelningen vid DI. I skrivelsen föreslog Teaterhögskolan att en ny film- och mediehögskola skulle skapas av det som återstod av DI. Syftet med förslaget var att skapa förutsättningar för båda högskolorna att anta de nya utmaningar som man stod inför. Teaterutbildningen som ”ju måste vara en utbildning som syftar till kommunikation i rummet människa till människa” och film och mediaområdet som förefaller ”stå på tröskeln till en ny värld med helt nya tekniska och konstnärliga möjligheter” (PM 1997-03-03).

Även DI konstaterade, i en skrivelse till utredningen, att det är orimligt att teaterutbildningen är uppdelad på två högskolor. DI:s uppfattning var att de båda högskolorna borde gå samman då studenterna kommer ”att arbeta gränsöverskridande mellan teater, radio och film/tv” och menade att om verkligheten inte sätter gränser, bör inte utbildningarna göra det heller (skrivelse 1997-11-27).

Utredaren konstaterade att Teaterhögskolan och DI var överens om att uppdelningen av teaterutbildningen vid de två högskolorna var ett problem men ville inte föreslå någon organisatorisk förändring. Han menade att en samlokalisering till ett campus skulle ge förutsättningar för att uppnå vad de båda högskolorna eftersträvalde.

Remissynpunkterna

Remissynpunkterna på förslagen i Campus för konst gäller idén om ett campus, lokalbehov, lokaliseringsalternativ och den verksamhetsmässiga integreringen samt det fortsatta arbetet med frågan. För denna utredning är framför allt synpunkterna på den verksamhetsmässiga integreringen och idén om ett campus intressanta. Jag väljer därför att i första hand redovisa dem och då framför allt berörda högskolors synpunkter.

En majoritet av remissinstanserna är, som framgår nedan, positiva till idén om ett campus. Det gäller också berörda högskolor. Endast en högskola, Teaterhögskolan, avvisar förslaget. Operahögskolan förhåller sig avvaktande. Övriga högskolor uttrycker stöd för tanken och ger en rad olika argument för samverkan inom ramen för ett campus. På plussidan står mötet med en omvärld som i sig är gränsöverskridande, utveckling av en konstutbildning utöver grundutbildningen och det konstnärliga utvecklingsarbetet samt möjligheten att med gemensamma resurser kunna utveckla t.ex. bibliotek och IT.

Minussidan innehåller farhågor beträffande självständigheten och inte minst kommande kostnader.

Danshögskolan är positiv till idén om ett för berörda högskolor gemensamt campus. Den framtidsvision Danshögskolan ger är ”ett tvärkonstnärligt samarbete både nationellt och internationellt. Detta skulle ge gränsöverskridande gemenskap för studenter och lärare och vara betydelsefullt för konstarnas delaktighet i utvecklingen av ett framtida kreativt samhälle”. För att denna vision skall kunna realiseras anser Danshögskolan att det krävs planerade gemensamma utrymmen utöver de lokalbehov varje enskild högskola har till sitt förfogande.

Dramatiska Institutet (DI) stödjer campustanken och ger i sitt remissvar bilden av ett campus som ett kraftfullt konst- och kulturcentrum. DI betonar att de konstnärliga högskolorna i Stockholm av tradition är utomordentliga yrkesskolor men menar att ”den snabba gränsöverskridande utvecklingen, både inom den traditionella kons-

ten och inom nya medier, förstärker intrycket av att dessa högskolor är fångna i en gammal struktur med rötter i ett annat sekel. Behålls denna struktur, kommer dessa högskolor att hämmas, när annan högre utbildning expanderar”. DI lyfter fram en rad områden där man anser att en samverkan mellan de konstnärliga högskolorna skulle innebära bättre förutsättningar att möta den omgivande verkligheten. Ett av de väsentligaste är enligt DI förhållandet till annan utbildning, där ett campus skulle tydliggöra de konstnärliga utbildningarnas roll inom högskolevärlden och i kulturlivet. De sceniska konsterna, de pedagogiska utbildningarna, det mångkulturella samhället, interaktiva, digitala och nya medier är andra viktiga områden som enligt DI kräver samarbete för att utvecklas. DI tar också upp möjligheten för de studenter som har en bred talang att välja alternativ från andra konstformer än den de primärt har valt. En vision är en gemensam gränsöverskridande högre utbildning. DI uttrycker det sålunda i sitt remissvar: ”En förändring skulle kunna börja med gemensamma professorskollegier, gemensamma föreläsningar för studenter vid valda tillfällen, gemensamma projekt och samverkan kring att öppna vissa kurser för varandras studenter. En vilja till att gemensamt hantera finansieringen är en förutsättning för dessa nya aktiviteter.” (Se vidare s. 31 om Uppdrag 8).

Vad gäller förhållandet till Teaterhögskolan upprepar DI att man anser att uppdelningen mellan DI och Teaterhögskolan är orimlig och att de båda högskolorna borde samordnas. En gemensam högskola skulle enligt DI ge studenterna bättre förutsättningar att möta ett framtida yrkesliv. En samordnad högskola skulle dessutom lättare kunna skapa resurser för högre utbildning och forskning och med större kraft verka utåt och bli ett forum för kultur- och idéfrågor, pedagogik och konst, samt estetik och samhälle.

Konstfack argumenterar starkt för idén om ett campus: ”En samlokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm till ett centralt beläget campus kommer att medföra en mängd positiva värden för högskolorna, för staden, för samhället i stort. Ett campus för dessa högskolor innebär etablering av ett dynamiskt kraftcentrum för ung kultur i huvudstaden, ett vitalt inslag i Stockholms internationella profil”. Konstfack tar upp en rad möjligheter som ett cam-

pus skulle erbjuda. Möjligheter som handlar om informella och formella mötesplatser där spontana möten över konstformerna kan uppstå. Flexibilitet i samutnyttjande av lokaler, kursutbud och administrativa och tekniska resurser, gemensamt kulturbibliotek och mediecenter. Möjligheten att utveckla samarbete med övriga högskolor och utveckla nya kombinationer av kurser inom de olika konstarterna, t.ex. multimedia. Ett annat område som Konstfack tar upp ur olika aspekter är det konstnärliga utvecklingsarbetet och forskningen där man menar att en samlad campuslösning skulle ge möjlighet till ett gemensamt rektors- och professorskollegium med tänkbart ansvar för detta område. Den utåtriktade verksamheten nationellt och internationellt, utställningar, konserter, debatter m.m. och samverkan med närstående kulturinstitutioner menar Konstfack skulle kunna förstärkas genom ett gemensamt campus.

Konstfack betonar dock att det, inom givna ramar, blir svårt att betala den högre hyran som förslaget skulle medföra.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH) anser att ett gemensamt campus för de konstnärliga högskolorna i Stockholm bör skapas och "att beslutet om ett gemensamt, centralt beläget, konstnärligt campus är ett strategiskt beslut med långsiktiga konsekvenser. Ett riktigt beslut kan ge goda förutsättningar för att skapa ett gränsöverskridande kraftcentrum för kultur och konstnärligt utvecklingsarbete i högskolemiljö. För KMH:s del kommer det att befästa och stärka Sveriges position som en ledande musiknation".

KMH menar att campus bör utformas så att så många som möjligt av berörda högskolor vill ingå men att det ska finnas möjlighet att ansluta sig i ett senare skede. KMH betonar att det är viktigt med ett snabbt beslut i frågan.

Det är angeläget att öka samverkan mellan de konstnärliga högskolorna menar KMH och anser att ett campus med gemensamma funktioner främjar en sådan samverkan.

De viktigaste skälen för att skapa ett konstnärligt campus är enligt KMH att studenter, lärare och forskare kan erbjudas en stimulerande miljö och tillgång till gemensamma resurser. Ett campus kan också öka de konstnärliga högskolornas konkurrenskraft genom att underlätta och fördjupa kontakten med samhället utanför högskolan

och samverkan mellan de konstnärliga högskolorna, andra högskolor och övriga institutioner. Ett gemensamt campus skulle också ge möjlighet att höja kvaliteten på högskolornas interna verksamhet (säkerhet, administrativa system, IT-infrastruktur m.m.), enligt KMH.

KMH tar, i sitt remissvar, upp finansieringen av ett campus och understryker att ett en förutsättning är att någon väsentlig minskning av medlen för undervisning inte blir följd. Detta i synnerhet som KMH menar att de konstnärliga högskolornas del av statens anslag till universitet och högskolor minskat de senaste åren.

När det gäller organisationsfrågan anser KMH att ”effekterna av den relativa stora förändring som skapandet av ett gemensamt campus innebär bör utvärderas innan förändringar av enskilda högskolors ställning genomförs. Ska sådana förändringar genomföras synes det, enligt KMH:s mening, lämpligare att gå mot färre och större enheter”.

Operahögskolan i Stockholm menar att entusiasmen kring ett campus för Operahögskolans del dämpats av alla utredningar som gjorts under åren. Dessa har, enligt Operahögskolan, fördröjt högskolans möjligheter att själva lösa sina lokalproblem, att på kortaste tid få tillgång till scen och scenframställningslokaler. Man förhåller sig avvaktande ”inför förhoppningen att man ökar de konstnärliga utbildningarnas slagkraft genom att strida om den mediala och offentliga uppmärksamheten på gemensam tomtmark”. Operahögskolan menar att ett alternativ vore att samlokalisera Kungl. Musikhögskolan, Konstfack samt delar av Dramatiska Institutet och Operahögskolan på Konstfackområdet.

Teaterhögskolan i Stockholm ser för egen del inga fördelar med ”att inordnas i ett campus, som för Teaterhögskolans del kommer att medföra bl.a. mindre lokalyta till väsentligt högre hyreskostnader”. Teaterhögskolan menar att det är i ljuset av försämrade yttre villkor som Teaterhögskolan tvingas bedöma planerna på att skapa ett s.k. konstnärligt kraftcentrum.

Enligt Teaterhögskolan förefaller hela idén om ett campus alltför ytligt analyserad vad gäller ekonomisk planering, lokalplanering samt planering och omfattning av eventuella samarbetsprojekt. Te-

aterhögskolan ifrågasätter inte förnyelse i samarbetsformer och utveckling av framför allt utbildningarna på Teaterhögskolan och Dramatiska Institutet men beklagar att det i utredningen inte finns någon pedagogisk och konstnärlig analys bakom campusförslaget. Teaterhögskolan anser att det finns en rad argument, utöver de ekonomiska, som talar mot idén om ett campus. Högskolan framhåller att det inte är självklart att tanken om tvärvetenskap låter sig överföras till det konstnärliga området. Tvärtom finns det risk att professionalismen och yrkesidentiteten upplöses i ett system av småkurser och projekt. Skådespelarutbildningens särprägel är inte beroende av tvärmedial samverkan i ett campus för förnyelse och utveckling. Erfarenheterna från den s.k. Artisten i Göteborg är inte alltför goda menar Teaterhögskolan.

Teaterhögskolan ser också en fara i att ett campus kan innebära isolering och menar att det snarare kan bli ett hot mot omvärldskontakter genom att dess inriktning på ”inre möten” kan leda till en introvert, navelskådande och estetiserande syn på konst och konstutövning.

Teaterhögskolan betonar att ett campus inte är en förutsättning för samarbete med övriga högskolor och ger flera exempel på samarbete med Dramatiska Institutet och Stockholms universitet. Samtidigt framhåller Teaterhögskolan att det, i första hand, är det svenska teaterlivet man behöver samarbeta med.

Teaterhögskolan beklagar att direktiven för campusutredningen inte gällde Teaterhögskolans förslag om en ny teaterhögskola.

Att som utredaren hänvisa till att samlokalisering löser samordningsproblem är enligt Teaterhögskolan att börja i fel ände.

Teaterhögskolan menar att då den huvudsakliga uppgiften för ett campus är att lösa lokalproblemen för vissa konstnärliga högskolor och Teaterhögskolan har fullgoda lokaler skulle ”en flyttning till campus enligt de framlagda planerna innebära en försämring av skolans lokalmässiga och ekonomiska villkor och ha en mycket negativ inverkan på utbildningens innehåll och kvalitet”.

När det gäller övriga universitet och högskolor har Kungl. Konsthögskolan (KKH) sett det som värdefullt att de konstnärliga utbildningarna ges möjlighet till samverkan och menar att ett cam-

pus ger förutsättningar. Samtidigt betonar KKH utifrån egna erfarenheter att samverkan i ett campus inte får ske på bekostnad av befintliga utbildningsresurser för respektive högskola. Stockholms universitet, KTH och Lärarhögskolan i Stockholm har inte haft synpunkter på idén om ett campus eller den verksamhetsmässiga integreringen. Såväl universitetet i Göteborg som i Umeå tar upp frågan om eventuellt ökade lokalkostnader i samband med ett Campus för konst i Stockholm och menar att ytterligare resurser för de konstnärliga högskolorna i Stockholm måste innebära en nationell ökning av aktuella ersättningsbelopp. Detta i synnerhet som universitetsstyrelsen i Göteborg tilldelat de konstnärliga utbildningarna betydligt större resurser för täckande av lokal- och utrustningskostnader än vad som tilldelats universitetet, enligt Göteborgs universitets remissvar.

Högskoleverket noterar i sitt remissvar, med en viss förvåning, att utredaren utan närmare resonemang avvisar tanken på någon form av sammanslagning eller verksamhetsmässig integrering.

En majoritet av remissinstanserna är positiva till campusidén, några avråder eller kräver en allsidigare utredning. Det är framför allt det gränsöverskridande perspektivet och möjligheten till samarbete över ämnesgränserna och utvecklingen av utbildningarna som är argument för ett campus. Andra positiva effekter av ett campus som framförs är att det skulle kunna bli ett aktivt nationellt och internationellt kulturcentrum och ge studenterna möjlighet att möta en yttre verklighet.

Argument mot ett campus är framför allt kostnaderna och risken för en försvagning av de enskilda högskolorna. Ett campus kan också enligt Kungl. Konstakademien för de fria konsterna leda till isolering, vilket man anser Frescati är ett exempel på.

De olika högskolorna hänvisar understundom till negativa erfarenheter från andra högskolor. När jag konfronterat berörda högskolor med olika påståenden har jag i samtliga fall fått motstridiga uppgifter.

4 Sju unika högskolor

Stockholm är Sveriges största universitetsstad med 13 statliga högskolor med tillsammans drygt 45 000 helårsstudenter. Av de 13 statliga högskolorna är sju konstnärliga med tillsammans närmare

1 800 studenter. De konstnärliga högskolorna i Stockholm är unika i landet. De är alla självständiga enheter som är mycket små i förhållande till andra enheter och har ett specialiserat utbildningsutbud. De statliga konstnärliga utbildningarna i landet i övrigt är alla knutna som institutioner till ett universitet eller en högskola. Konstnärliga utbildningar finns förutom vid de konstnärliga högskolorna i Stockholm vid universiteten i Göteborg, Lund, Luleå och Umeå samt vid Mälardalens högskola, Södertörns högskola och högskolan i Örebro.

Det är endast sex av de sju konstnärliga högskolorna i Stockholm som berörs av min utredning. Konsthögskolan är enligt direktiven undantagen. Som jag tidigare nämnt har Kungl. Konsthögskolan varit synnerligen aktiv i diskussionerna om samverkan mellan de konstnärliga högskolorna i Stockholm. Kungl. Konsthögskolan har också spelat en stor roll i det samarbete som ägt rum, inte minst inom ramen för Uppdrag 8. Jag väljer därför att också redovisa Kungl. Konsthögskolans verksamhet.

Nedanstående presentation av de konstnärliga högskolorna i Stockholm bygger på högskolornas årsredovisningar för 1997 och kontakter med respektive högskola, Högskoleverkets rapporter över granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid respektive högskola samt Högskoleverkets ASK-databas. Tabellerna i bilaga 4 ger en bild av verksamhetens omfattning vad gäller studenter, personal och intäkter (se bilaga 4).

Urvalet av studenter och antagningsprocessen vid de konstnärliga högskolorna skiljer sig från annan högskoleutbildning. Antalet sökande är mycket stort i förhållande till tillgängliga platser. Till Operahögskolan sökte t.ex. 1997 156 personer varav 13 antogs. Teaterhögskolan har cirka 30 sökande per plats. Genomgående är kvaliteten i grundutbildningen hög. Lärarna är bland de främsta konstnärerna inom respektive område och kontakterna med den professionella världen intensiv.

Sinsemellan är stockholmsskolorna mycket olika, vilket speglas i högskolornas årsredovisningar. Det gäller såväl storlek som utbildningsutbud. En ideologisk spännvidd kännetecknar också högskolorna rörande både utbildning, konstnärligt utvecklingsarbete och "tredje uppgiften". Medan exempelvis Teaterhögskolan starkt betonar sin yrkesinriktning finns hos både Dramatiska Institutet, Konstfack och Musikhögskolan explicita krav på en överbyggnad motsvarande forskning.

Endast Konstfack, Kungl. Konsthögskolan och Kungl. Musikhögskolan har rätt att utfärda kandidat- och magisterexamen, övriga berörda högskolor har rätt att utfärda konstnärlig högskole-examen inom ett visst yrkesområde. Ingen av de aktuella högskolorna har egen forskarutbildning.

I samarbete med Lärarhögskolan i Stockholm utbildar såväl Dramatiska Institutet som Konstfack och Kungl. Musikhögskolan lärare för skolväsendet inom sina respektive områden. Även Danshögskolan är mycket aktiv i utvecklingen av de estetiska ämnena i skolan.

Högskoleverket har granskat kvalitetsarbetet vid samtliga högskolor under 1997 och 1998. Ett genomgående påpekande från universitetskanslern är att högskolorna i högre grad bör uppmärksamma utvecklingen av IT såväl inom utbildningen som i administrationen. Även jämställdhetsfrågan tas genomgående upp i rapporterna.

Danshögskolan

Danshögskolan är den enda i sitt slag i Sverige. Enligt Högskoleverkets utvärderingsrapport är det internationellt sett relativt ovanligt med utbildning inom dansområdet på högskolenivå.

Danshögskolan ser som sin huvuduppgift att ”anordna högre utbildning inom utbildningsområdet dans samt bedriva konstnärligt utvecklingsarbete. Dessutom främjar Danshögskolan forskning inom dansområdet” (Danshögskolans årsredovisning 1997).

Danshögskolan har tre utbildningar som leder till konstnärlig högskoleexamen i dans: danspedagogutbildningen, som är den största, koreografutbildningen och folkdansutbildningen. Dessutom erbjuder Danshögskolan fort- och vidareutbildning för yrkesverksamma dansare och kurser i enlighet med omvärldens behov.

Inom det konstnärliga utvecklingsarbetet ryms, enligt årsredovisningen, professorer i koreografi och danspedagogik och en rad projekt som syftar till att stärka dansens ställning i samhället i stort och öka förståelsen för och kunskapen om dans. Som ett led i kvalitetsutvecklingen vid högskolan startades en forskningsförberedande kurs för lärare 95/96. Någon forskarutbildning finns inte vid Danshögskolan.

Av årsredovisningen framgår att Danshögskolan har ett intensivt utbyte med, framförallt, dans- och teaterinstitutioner, andra dansutbildningar, studieförbund och inte minst skolväsendet. I samarbete med konstnärliga högskolor, Lärarhögskolan och fortbildningsenheten vid Lunds universitet driver Danshögskolan ett utvecklingsprojekt som syftar till att få skilda estetiska fält att samverka inom ungdomsskolan och integreras i undervisningen.

Föreställningar, öppet hus, seminarier m.m. för en bredare publik är ett naturligt inslag i Danshögskolans verksamhet.

Danshögskolan har, som den enda högskola för dans i landet, ett omfattande internationellt kontaktnät och drygt 10 % av studenterna har deltagit i internationellt utbyte.

Dramatiska Institutet

Dramatiska Institutets (DI) uppgift är att utbilda för yrkesmässig verksamhet inom film/video, teater och radio. DI bildades 1970 och är den enda högskolan i sitt slag i Sverige. Utmärkande för DI är högskolans många utbildningsprogram med, förhållandevis, få studenter. Operationella mål för grundutbildningen är, enligt DI:s årsredovisning 1997, att

- i utbildningarna balansera spänningsförhållandet mellan ideella mål (dvs. konstens och kulturens mål) med de krav som den kommersiella arbetsmarknaden ställer
- i den flora av utbildningar som växer fram upprätthålla DI:s absoluta tätplats
- erbjuda sådana villkor att DI har tillgång till de absolut bästa lärarna i landet
- ge tillräckliga resurser till utbildningarna för att studenterna skall kunna producera sig
- fullfölja den sista fasen av det konsekventa förändringsarbete som inleddes 1992
- alla ekonomiska insatser skall vara avläsbara i utbildningens kvalitet
- följa utvecklingen inom yrkeslivet och vara lyhörd för behovet av utbildade inom olika yrkesområden
- omsätta erfarenheter och kunskaper från den konstnärliga verksamheten till bl.a. skolor och högskolor.

DI har femton olika utbildningsprogram och har rätt att utfärda konstnärlig högskoleexamen i scen och medier.

Inom film ges utbildning i filmfoto, filmljud, filmklipp/video-redigering, manus, produktionsledare/producent, regi, spelfilm samt regi dokumentär inriktning. Inom TV ges en utbildning till TV-producent och inom radio en utbildning till radioproducent. DI rymmer också en stor teaterhögskola med flera utbildningsprogram för regissörer, dramatiker/dramaturger, scenografer, maskörer, producenter samt teatertekniker. I samverkan med Marionet-teatern i Stockholm drivs en utbildning för dockspelare.

För yrkesverksamma ger DI fort- och vidareutbildning genom seminarier och kurser i hela landet och möter en ökad efterfrågan på vidareutbildning som gäller de nya medierna.

Vid sidan av de direkta konstnärliga utbildningarna samarbetar DI med flera lärarhögskolor och gymnasieskolor inom ramen för media/estetik/pedagogik (MEP). Syftet är, enligt årsredovisningen, att utveckla grundutbildningen för lärare och via fortbildning öka lärarkompetensen inom skola och högre utbildning. DI har t.ex., med stöd av Skolverket, genomfört ett program för kompetensutveckling av gymnasielärare i samhällskunskap.

DI samverkar också med en rad högskolor i Stockholm och övriga landet för att utveckla området interaktiva multimedier. Ett exempel är AMIT (Art, Media and IT) som är ett samarbetsprojekt mellan DI, Stockholms universitet, KTH och flera av de konstnärliga högskolorna i Stockholm. DI framhåller i sin årsredovisning att det har varit ett strategiskt mål att aktivt delta i utvecklingen av IT och interaktiva medier. DI menar sig, genom sin kompetens, kunna spela en stor roll för utvecklingen av estetiken och arbetsformerna inom digital teknik. För detta utvecklingsarbete har DI sökt och erhållit externa medel.

De konstnärliga utvecklingsarbetet drivs på DI genom seminarier och projekt. Professorseminarierna vänder sig till hela DI, studenter och lärare, och återkommer en gång per vecka. Professorernas roll är, enligt DI, att ifrågasätta och ge perspektiv på grundutbildningen. Huvuddelen av DI:s medel är löner till två ordinarie professorer. Mål för det konstnärliga utvecklingsarbetet är enligt årsredovisningen att

- fördjupa och medvetandegöra konstnärliga frågeställningar och att initiera och stöjda projekt som även långsiktigt utvecklar DI:s konstformer
- ge resurser till enskilda lärares utveckling i enlighet med ovanstående
- professorerna skall stödja och utmana grundutbildningen
- levandegöra internationella perspektiv i skolans konstnärliga och pedagogiska arbete

- ställa skapandet inom de egna konstnärliga områdena i relation till andra konstformer
- belysa reflexionens och idéarbetets betydelse

I ett gränsöverskridande projekt ”Labbet”, som letts av professor Suzanne Osten, har t.ex. regiarbetets förhållande till skådespeleriet undersökts.

Relationen mellan Teaterhögskolan och Dramatiska Institutet framgår av en omfattande utrednings- och skriftväxling mellan de två skolorna och deras rektorer.

Konstfack

Konstfack har under drygt 150 år utbildat elever inom en mångfald av konstnärliga utbildningar. Konstfack strävar efter att vara den ledande nationella högskolan inom design, konsthantverk, konst och bildpedagogik (Årsredovisning, 1997). Utbildning ges inom nio utbildningsprogram, grafisk design och illustration, inredningsarkitektur och möbeldesign, industridesign, keramik och glas, metallformgivning, konst (fotografi, måleri, skulptur, textil konst), textil formgivning, bildlärare, grundskollärare som ges i samarbete med Lärarhögskolan samt animation och animerad film, som är en påbyggnadsutbildning. Utbildning i design finns också vid universiteten i Göteborg, Lund och Umeå och utbildning i konst förutom vid Kungl. Konsthögskolan i Stockholm också vid universiteten i Göteborg, Luleå, Lund och Umeå.

Konstfack har rätt att utfärda kandidatexamen och magisterexamen inom vissa ämnesområden samt bildläroexamen och konstnärlig högskoleexamen i konst och design. Ett omfattande arbete har lagts ned för att utveckla magisternivåer inom de olika utbildningarna. Enligt Högskoleverkets bedömargrupp innebär denna utveckling ”en snabb anpassning till det allmänna högskolesystemet med öppningar för studenterna att kombinera sina studier vid Konstfack med studier vid andra högskolor” (Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Konstfack, Högskoleverkets rapport 1998).

Som ett led i utbildningens kvalitet har styrelsen beslutat att öka "satsningarna inom informationsteknologin, internationaliseringen och inte minst Konstfacks lokaler" (Årsredovisning, 1997).

Det konstnärliga utvecklingsarbetet vid Konstfack "syftar till att röja väg för nytt innehåll och nya uttryck i det som är konstnärlig verksamhet vid högskolan. Det är tänkt att vara ett konstnärligt experimenterande kring vilket en diskussion kan föras mellan lärare, studenter och konstnärer" (Årsredovisning 1997). Huvuddelen av anslaget för konstnärligt utvecklingsarbete fördelas till projekt. En mindre del används för att finansiera professorernas utvecklingsarbete. Varje år genomförs en s.k. KU-vecka, då aktuella projekt redovisas och diskuteras. Vissa projekt kan leda till publicering i bokform som t.ex. Konstnär i det offentliga rummet, en dialog mellan Sivert Lindholm och Peter Cornell samt Signe Persson-Melin, keramiker och formgivare, en dokumentation av en formgivares utveckling. Ett annat projekt, Arkitektoniska element i glas och keramik, har handlat om att genom studier av gamla metoder utveckla byggelement möjliga att producera i kortare serier.

På Konstfack är kontakter med övriga samhället, enligt årsredovisningen, en central del av verksamheten. I stort sett alla lärare arbetar också utanför högskolan. Utställningarna vänder sig till en mycket bred publik och företrädare för närings- och yrkesliv är aktiva i utbildningarna.

Konstfack har under 1997 och 1998 fått särskilda medel för att, inom designutbildningarna, samarbeta med tekniska utbildningar och näringslivet. Konstfack har utöver detta ett omfattande samarbete med andra konstnärliga utbildningar men också med utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap.

Kungl. Konsthögskolan (KKH)

KKH har en lång och traditionsrik historia. Konstakademiens stadgar stadfästes 1773. I början av 1900-talet fick Kungl. Konsthögskolan sitt nuvarande namn. KKH ger utbildning i fri konst och arkitektur. Inom fri konst finns ett utbildningsprogram om 200 poäng samt vidareutbildning inom data, video, skulptur, grafik och monumental konst. Arkitekturutbildningen är en påbyggnadsutbildning och har två inriktningar, restaureringskonst respektive arkitektur.

Under 1998 har en tvärdisciplinär utbildning i konst, arkitekturteori och vetenskap startat. Utbildningen vid KKH skall enligt de av KKH fastställda målen ”utveckla studenternas färdigheter att i skilda media formulera och uttrycka sin egenart. Studenterna skall ges möjlighet att utveckla ett självständigt förhållningssätt och ett kritiskt tänkande kring konstnärligt skapande. Det pedagogiska utbudet skall omfatta såväl praktiska som teoretiska moment. Studenterna skall uppnå färdigheter som möjliggör för dem att jämbördigt kunna delta i och påverka konstnärliga sammanhang såväl i Sverige som i utlandet” (KKH:s Årsredovisning 1997).

Sett ur ett allmänt högskoleperspektiv menar universitetskanslern i sin utvärdering av KKH att högskolan skulle kunna ”betraktas som mycket elitistisk med över 30 sökande per plats och med en välkänd och välrenommerad lärarkår” (Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Konsthögskolan, Högskoleverket 1997).

KKH har under de senaste åren genomgått flera stora förändringar, bl.a. har verksamheten sammanförts till nya lokaler på Skeppsholmen. KKH har också fått rätt att utfärda magisterexamen.

Medlen för det konstnärliga utvecklingsarbetet fördelas, enligt årsredovisningen, på en professur och flera projekt. Enligt KKH:s årsredovisning ökar antalet projekt inom multimediaområdet. För att möta intresset och öka kunskapen inom detta område har KKH för avsikt att under 1999 inrätta en professur med denna inriktning, delvis finansierad med KU-medel. KKH ger, i sin årsredovisning, exempel på projekt som berör konstnärers möjligheter att skapa konst på nätet och vars syfte är att göra det möjligt att kommunicera med konst utanför institutionerna. Ett exempel är Virtuella Expe-

rimentella Moderna Museet (VEMM-projektet) som genomförs i samarbete med KTH och Moderna Museet.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH) är en av världens äldsta musikhögskolor, grundad 1771. Enligt styrelsens beslut är målen för KMH: s verksamhet att

- förena tradition och vision
- värna musiklivets mångfald
- skapa maximala förutsättningar för varje student att utveckla sin begåvning, kreativitet och personliga profil
- ifrågasätta och utmana i det konstnärliga arbetet
- ha ett internationellt perspektiv
- ha en nära samverkan och dialog mellan lärare, övrig personal, studenter och samhället i övrigt.

KMH har den mest omfattande musikutbildningen i Sverige. Utbildningen bedrivs vid 19 undervisningsinstitutioner. De svarar för den konstnärliga, pedagogiska och ämnesmässiga utvecklingen. Dessutom finns ett Centrum för musikpedagogisk forskning med ansvar för forskning och utvecklingsarbeten kring relationen musik och lärande. KMH erbjuder utbildning inom musiker-, kyrkomusiker- och musiklärarprogrammen. Undervisningen bedrivs inom olika genrer, västerländsk konstmusik, svensk folkmusik och jazzafroamerikansk tradition.

Musikerprogrammen 80–200 poäng leder till konstnärlig högskoleexamen, musiklärarprogrammen leder till Musiklärarexamen. Kyrkomusikerprogrammet leder till Organistexamen. Musikhögskolan medverkar också i utbildningen av grundskollärare med musik och annat ämne. Magister- och kandidatexamen ges också. Vid Centrum för musikpedagogisk forskning ges forskarutbildning i samverkan med humanistiska fakulteten vid Stockholms universitet. KMH har för närvarande 17 professorer inklusive adjungerade professorer. Det konstnärliga utvecklingsarbetet skall enligt KMH

stödja den kreativa miljön, utmana lärare och avancerade elever att tjäna gränserna för det kända samt verka för att konstnärliga/pedagogiska vinnningar utvecklar grundutbildningen. Arbetet bedrivs i projektform. En undersökning av konsertformens möjligheter, ett samarbete mellan studenter i kompositionsklassen och konstnärerna Leif Korkinen och Ann-Sofi Sidén är exempel på ett projekt (Kungl Musikhögskolans årsredovisning 1997). Högskoleverkets bedömargrupp för granskningen av kvalitetsarbetet vid KMH rekommenderade KMH att avsätta medel för att inrätta doktorandtjänster inom Centrum för musikpedagogisk forskning. Något som KMH inte anser sig ha utrymme för då man, trots upprepade påpekanden i anslagsframställningar, inte har några särskilda medel för forskning.

Operahögskolan i Stockholm

Operahögskolan i Stockholm kan spåra sina rötter tillbaka till den utbildning för operaartister, knuten till Kungl. Teatern, som Gustaf III tog initiativ till 1773. I dag är Operahögskolan landets minsta statliga högskola med cirka 40 reguljära studenter. Högskolan utbildar operasångare, operarepetitörer och operaregissörer, som får en konstnärlig högskoleexamen i scen och medier. Operahögskolan ger dessutom föreläsnings- och seminarier kring operaregi för yrkesverksamma. Operahögskolan bedriver också konstnärligt utvecklingsarbete.

Operahögskolans policy för det konstnärliga utvecklingsarbetet är, enligt högskolans årsredovisning, att det ska ske i nära anknytning till utbildningen. Två tredjedelar av resurserna används för att täcka professorernas löner. Bland projekten märks en nyskriven opera, ett beställningsverk av kompositören Carl Unander-Scharin, (*Lysistrate*) som uruppfördes i juni 1998. Detta projekt illustrerar också samspelet med operavärlden som är en integrerad del av högskolans verksamhet.

Teaterhögskolan i Stockholm

Teaterhögskolan i Stockholm har sina rötter i Dramatens elevskola, som i början av sextioalet blev Statens scenskola i Stockholm. Genom 1977 års högskolereform inlemmades den, liksom scenskolorna i Göteborg och Malmö, i högskolesystemet, Teaterhögskolan i Stockholm som en separat högskola, de båda andra som institutioner vid Göteborgs respektive Lunds universitet. Teaterutbildning finns numera även vid Luleå tekniska universitet.

Huvuduppgiften för Teaterhögskolan i Stockholm är, enligt högskolans årsredovisning, ”att utbilda skådespelare och mimare för verksamhet inom institutionsteatrar, fria grupper samt inom TV, film och radio. Denna huvuduppgift har varit oförändrad sedan lång tid”. En uppgift för högskolan är också att bedriva konstnärligt utvecklingsarbete.

Teaterhögskolan betonar i olika dokument sin roll som yrkesutbildare. ”Utbildningen syftar till praktiskt yrkeskunnande” (Från åskådarplats. En självvärdering av kvalitetsarbetet vid Teaterhögskolan i Stockholm). Enligt universitetskanslerns bedömning är Teaterhögskolan en elitutbildning med en mycket stark fokusering på ett speciellt område (Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Teaterhögskolan i Stockholm, Högskoleverket 1998).

Teaterhögskolan är en av de minsta högskolorna i landet och har rätt att utfärda konstnärlig högskoleexamen i scen och medier. Man ger en fyraårig skådespelarutbildning, en fyraårig mimutbildning och fortbildningskurser för yrkesverksamma skådespelare.

En huvudlinje när det gäller det konstnärliga utvecklingsarbetet är ”att koncentrera de knappa resurserna till större projekt med inriktning på skådespelaryrket” (Resultatsredovisning, 1997). En stor del av anslaget disponeras för en professur i scenisk gestaltning. Skådespelarens vägar är ett större utvecklingsprojekt som kommer att löpa under tre år. Några projekt under planering förutsätter, enligt Teaterhögskolan, samverkan med verksamma forskare vid, i första hand, Stockholms universitet.

Teaterhögskolan har ett nära förhållande till yrkespraktiken och är genom sina produktioner en del av kulturlivet. Man samarbetar

med övriga konstnärliga högskolor även om detta samarbete enligt Högskoleverkets bedömaregrupp skulle kunna utvecklas. ”Det gäller projekt tvärs över de konstnärliga utbildningarna och samutnyttjande av dyrbara investeringar” (Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Teaterhögskolan i Stockholm, Högskoleverket 1998).

5 Uppdrag 8 – gränsöverskridande konst

1996 fick rektorerna vid de konstnärliga högskolorna i Stockholm 10 miljoner från Utbildningsdepartementet att använda till konstnärligt samarbete under kulturhuvudstadsåret 1998. Inom utredningen har vi haft möjlighet att ta del av några av de nio gränsöverskridande evenemangen och deras tillkomst. Projektet är mycket varierande och vittnar om en kreativ potential som i dag – med en konstutbildning som fortfarande är i huvudsak traditionellt inriktad – inte har någon möjlighet att förverkligas inom ordinarie utbildningsprogram. Samtidigt som vi mött stor entusiasm från både studenter och lärare som deltagit i projekten har vi också mött flera vittnesbörd om det mödosamma i processen, orsakad av organisatoriska problem, bristande erfarenhet att arbeta över ämnesgränserna, de olika konstarternas grundläggande olikheter etc. Samarbetet har emellertid, som redan framhållits, drivits med stor entusiasm och resultaten är både intressanta och konstnärligt givande.

Uppdrag 8 kan betraktas som början till en organiserad, övergripande konstnärligt nyskapande verksamhet vid de konstnärliga högskolorna i Stockholm. Inte minst seminarieserierna har givit stimulans till en ingående omvärldsanalys och betraktelser kring konstens mål och mening som i framtiden skulle kunna utvecklas till gemensamma seminarier och kurser för samtliga konststuderande. Många av professorerna vid de olika konstnärliga högskolorna har betygat betydelsen av samarbetet ur både konstnärliga, sociala och intellektuella aspekter. De studerande som vi träffat, vilka deltagit i Uppdrag 8, betraktar projektet som en öppning mot en utbildning med större kreativitet än den hitillsvarande. Speciellt värdefullt var

enligt flera av deltagarna introduktionen i de olika högskolornas ämnesområden. Flera betonar också nyttan av att behöva formulera sin policy och presentera sin högskolas profil för studerande och lärare från andra högskolor.

Seminarieserien lyfte fram frågorna rörande synen på konst, dess uppgift och anknytning till individens och samhällets villkor på ett sätt som associerar till Per Lysanders formulering kring en kritisk nivå inom det konstnärliga utvecklingsarbetet (s. 42). Likaså betonade studenter vikten av att hämta inspiration och idéer från andra erfarenheter, om planerade och oplanerade kreativa möten.

En fortsatt utveckling i linje med Uppdrag 8 skulle kunna innebära en konstnärlig förnyelse av betydelse för både studenter och ett kommande konstliv. Men detta är helt uteslutet inom nuvarande budgetramar för de konstnärliga högskolorna. Det bör betonas att det var det extra bidraget om 10 miljoner kronor som var själva förutsättningen för projektets förverkligande.

Projektet analyseras och utvärderas f.n., ett arbete som skall vara slutfört före 1998 års utgång.

I en programskrift som publicerades under hösten betonar deltagare och intressenter i projektet samarbetet som en ny positiv dimension i arbetet:

”Det intressanta är att de konstnärliga högskolorna tagit ett språng mot ett nytt sätt att samarbeta” (Uppdrag 8. Åtta konstnärliga högskolor i samarbete, 1998 s. 7).

6 Samverkan och utveckling

Sverige hävdar sig än så länge bra inom konstområdet internationellt sett, både inom vad som brukar definieras som konstkultur och populärkultur och som jag föredrar kalla ”den långsamma” och ”den snabba” konsten. Detta trots att satsningen på utbildning enligt vissa av de rektorer jag intervjuat inte står i paritet med vad flera andra europeiska länder satsar på sina konstnärliga utbildningar.

Den internationella konkurrensen kan sägas vara större inom konsten än flera andra områden. Det är enligt min mening en tidsfråga hur länge konstutbildningen kan hålla en internationell nivå med nuvarande studentpeng som underlag.

Med detta perspektiv kan man förstå att många högskolor reagerar mot förändringar som tolkas som oansvariga experiment vars ekonomiska konsekvenser för utbildningen anses ödesdigra på grund av ökade lokalkostnader som kan äventyra en väl fungerande utbildning.

Tradition och förnyelse

En reaktion är att ”man vet vad man har men man vet inte vad man får”:

”Diskussionerna om ett nytt campus för konst har hittills rört sig på ett alltför abstrakt och högtflygande plan för att Teaterhögskolan ska kunna värdera dess verkliga innehåll. Ett campus verkar kunna hjälpa alla goda ting som livskvalitet, demokrati och yttrandefrihet samt avhjälpa alla onda ting som kommersialism, konstens isolering och konstnärernas krympande arbetsmarknad.

Teaterhögskolan har, som vi tidigare påpekat vid ett flertal tillfällen, en fungerande utbildning i fullgoda lokaler. Vi behöver helt enkelt inget campus. Det samarbete och den samordning med andra högskolor som vi önskar bedriva kan med lätthet bedrivas inom nu befintliga lokaler. Och finns ingen ömsesidig vilja och inget intresse hjälper inte fjorton campus.

Eftersom en lokalisering i ett nytt campus med all sannolikhet skulle medföra en väsentlig ökning av lokalkostnaderna måste vi ha svar på en hel del mycket konkreta frågor innan vi kan ta på oss ansvaret att förändra en välfungerande utbildning som befinner sig i positiv utveckling” (Rektor Fred Hjelm i brev 1998-10-16).

Bakom denna uppfattning finns också en konsekvent formulerad filosofi om utbildning som en ”spegling av förhållandet inom kulturlivet” ur vilket de konstnärliga högskolorna vuxit fram och som de i konsekvens därmed är satta att betjäna.

”Förnyelsen av kulturlivet sker primärt inom det aktiva konstlivet, där finns den kontakt med publik och kritik som är själva motorn i förnyelseprocessen och som utbildningsinstitutionerna i allmänhet saknar. Stora, måhända behjärtansvärda, förnyelseprojekt som sjösätts inom olika utbildningsinstitutioner har oftast prägel av teoretiskt intressanta skrivbordsprodukter, som har haft svårt att i längden hävda sig och som oftast har slutat i en nischverksamhet för specialintresserade”.

”Strävar man efter förnyelse av konstlivet bör man inte i första hand rikta sig till utbildningarna. Erfarenheten visar att detta snarare leder till att utbildningarna och det aktiva konstlivet kommer i otakt, till nackdel för båda” (Rektor Fred Hjelm 1998-10-16).

Samtidigt finns röster såväl inom som utanför högskolorna som vill ge utbildningen en aktiv, pådrivande roll och eftersträvar gränsöverskridande projekt inom en påbyggnadsutbildning.

Rektorerna Kjell Grede och Göran Malmgren redovisar följande tankar i ett brev (1998-10-28):

”Det finns alltid personer som vill testa gränser och spränga ramar. Det borde vara självklart att de konstnärliga högskolorna stöder den-

na lust. Nydanande och nyskapande, som inte är knutet till någon speciellt konststart, så som de definieras genom de sju konstnärliga högskolornas i Stockholm verksamhet, har emellertid svårt att hitta en plattform i utbildningsinstitutionerna i dag.”

I sitt remissvar på Campus för konst (SOU 1998:10) definierar DI motsatsparet yrkesskola-högskola:

”De konstnärliga högskolorna i Stockholm är av tradition utomordentliga som yrkesskolor. Det som har anknytning till högskoleutbildning och forskning/konstnärligt utvecklingsarbete har varit svagt. Värre är, att den ’överbyggnad’ som skulle ha kunnat spela en väsentlig konst- och kulturpolitisk roll i samhället också har varit svag. Isoleringen, både geografiskt och inom den egna konststarten, har haft vissa fördelar under ett uppbyggnadsskede, men känns nu föråldrade.

Den snabba gränsöverskridande utvecklingen, både inom den traditionella konsten och inom nya medier, förstärker intrycket av att dessa högskolor är fångna i en gammal struktur med rötter i ett annat sekel. Behålls denna struktur, kommer dessa högskolor att hämmas, när annan högre utbildning expanderar.”

Rektor Kari Sylvan formulerar sig enligt följande i brev (1998-10-30):

”Danshögskolan är positiv till idén om ett för berörda högskolor gemensamt campus.

Vår framtidsvision är ett tvärkonstnärligt samarbete både nationellt och internationellt. Detta skulle ge gränsöverskridande gemenskap för studenter och lärare, och vara betydelsefullt för konstarternas inlemmande i det moderna samhället”.

”För att campusidén ska kunna realisera vår vision förutses ett reellt kunskaps- och idéutbyte mellan konstformerna, vilket i sin tur kräver för alla skolor planerade gemensamma utrymmen utöver de för varje enskild skola redovisade lokalbehoven.”

Tonsättaren och läraren Leo Nilsson har reagerat kring frågan utifrån sitt perspektiv både som konstnär och pedagog (1998-11-14):

”Det har för mig, som tonsättare och musiker, alltid varit självklart med ett starkt intresse för relationerna till angränsande konstarter. Musik, dans, scenografi, ornamentik, spekulationer kring matematik, fysik och astronomi. Inom filosofin och idéhistorien har konsten varit en ständig följeslagare.

Kanske är det resultatet av det senare 1900-talets organisationsnit som gjort att vi hamnat i ett läge där det stundtals går vattentäta skott mellan de olika konstarterna, och då också mellan resp. Konstnärliga högskolor.

Eller är det möjligen så att utbildningarna nu är så krävande att resp. konstart förutsätter en koncentration som inte medger ett för brett perspektiv, – ’den långsamma konsten’ kräver kanske en ’långsam pedagogik’.

Dock vi får inte falla för en situation av ’antingen – eller’, utan hellre ta fasta på möjligheten i ’både – och’.

Respektive konstart bör få lugn och koncentration i utbildningen men också möjlighet till samverkan och möte med samhälle och publik.

Själv har jag alltid önskat att jag hade ett ’klippkort ’ som gjorde det möjligt att träda in i olika discipliner – ena dagen få följa en kärnfysiker, en astronom, några veckor datalogi, för att sedan dyka ner i antropologi, idéhistoria, litteratur, poesi, estetik etc.”

Elevkårsordförandena vid sex av de konstnärliga högskolorna ser inte några dokumenterade fördelar med ett campus och menar att ”synergieffekterna överskuggas av dom negativa erfarenheterna från Göteborg, där splittring snarare än samarbete har blivit resultat” (brev 1998-11-17). Samtidigt är de positiva till en högre utbildningsnivå. Vid våra diskussioner använde jag mig av arbetsnamnet ”Stockholm University of Fine Arts” för att konkretisera vad jag menade var en möjlig framtida vision. Arbetsnamnet återkommer i nedan återgivna brevcitat (1998-11-17):

”Stockholm University of Fine Arts som en överliggande paraplyorganisation är en bra idé, men behöver konkretiseras. Vi tycker i så fall att den bör ha formen av en fortbildning och eventuella forskarprogram. Därmed kan konstnärer som känner att dom har en egen

konstnärlig identitet och vill vidareutvecklas, eller som vill försöka hitta nya former, göra detta inom ramen av ett fortbildnings/forsknings-projekt. Vi tror att om denna konstruktion ska bära frukt måste den komma på ett stadium där konstnärer med en konstnärlig identitet känner sig redo att gå vidare”.

Båda de två krafter som här beskrivs i olika former – ”tradition” respektive ”förnyelse” måste finnas och brottas i ett och samma konstnärliga kraftfält. En utbildning som konsekvent avsäger sig förnyelse med hänvisning till en koncentrerad roll att tjäna samhällets nuvarande behov kan mycket väl ingå som en del i högskolan om den samtidigt har en innovativt ifrågasättande högre utbildning till vilken grundutbildningen då kan stå i en dialektisk relation. Jag ifrågasätter emellertid starkt om en ensidig yrkesutbildning utan kontakt med högre utbildning med kritiska perspektiv skall i sig få ha status av högskola. Tradition och förnyelse behöver varandra – ensidigt fasthållande av tradition leder till en saltstod, innovation utan förankring i djup kunskap är att vandra ut i öknen.

Specialistutbildning – generalistutbildning

Vid sidan av en professionell specialistutbildning finns i dag olika försök till generalistutbildningar där konst ingår i symbios med annan yrkesverksamhet. En sådan bedrivs t.ex. vid Mälardalens högskola. Likaså planeras vid Malmö högskola kombinationsutbildning mellan konst och teknik. Ett exempel på gränsöverskridande utbildning är de planer som den nya högskolan på Gotland redovisat genom länsantikvarien Marita Jonssons rapport (Gränsöverskridande grundutbildning och vidareutbildning inom det konstnärliga området). Det är möjligt att i framtiden olika högskolor och universitet kan få mera preciserade utbildningsuppdrag. I det fallet kunde man tänka sig att vissa skolor skulle koncentrera sig på en eller flera specialistutbildningar med ett fåtal studerande och extra tillskott utöver ordinarie studentpeng, medan andra skulle få mera breda, yrkesinriktade uppdrag inom den ordinarie studentpengens ram. Enligt min

mening vore detta olyckligt. En likvärdig utbildning över landet, där grenar av specialist- och generalistutbildning kombineras, skapar flera konkurrerande centra och en geografisk spridning som är nödvändig för att få en likvärdig kulturell standard, liksom en såväl kulturell, social som ekonomisk välfärd för landet i dess helhet. Men oavsett val av modell är det helt klart, såsom redan framhållits, att studentpengen är för liten för att de konstnärliga utbildningarna på sikt skall kunna bibehålla sin internationella nivå.

En begränsad arbetsmarknad?

I dag är arbetsmarknaden begränsad i förhållande till det antal konstnärer av skilda slag som utbildas. Det finns röster som talar för att man skall se till att antalet utbildningsplatser även i framtiden anpassas till den rådande arbetsmarknaden för att förhindra arbetslöshet. (Liknande resonemang har från fackligt håll drivits vad beträffar medicinarutbildningen.) I mitt brev till rektorerna (se bilaga 2) har jag hävdats att det ökade intresset för de konstnärliga yrkena inte motsvarades av antalet utbildningsplatser och i konsekvens härmed inte heller samhällets reella behov. Detta bemöttes av rektor Fred Hjelm i brev (1998-10-16):

”Jag tror du börjar i fel ände när du vill förändra kulturlivet och i förlängningen hela samhället. Ska man ens komma i närheten av de mål du talar om, bör man i första hand se till att det aktiva konstlivet får sina ekonomiska resurser mångdubblade, först därefter kan man vidta genomgripande förändringar av utbildningsinstitutionerna.

De konstnärliga högskolornas intagningskvot har hittills satts till en nivå som efter bedömningar någorlunda motsvarar vad arbetsmarknaden kan svälja. Den bärande tanken har självklart varit att man inte bör uppmuntra ungdomar att söka sig till konstnärliga yrken om där inte finns en rimlig chans till försörjning”.

Argument som stöder Hjelm's uppfattning är bl.a. att det redan idag finns konstnärer som arbetar med olika diversearbeten eller lever på socialbidrag trots att de är dokumenterat skickliga inom sitt område.

En utredning om arbetslösa konstnärer (Arbete åt konstnärer, SOU 1997:183) visade emellertid att huvuddelen av dem som fick arbetslöshetsunderstöd genom AMS inte var sådana med högre konstnärlig utbildning. De sistnämnda fick i stället stöd genom olika kulturbidrag och utställningsersättningar. Många av de utbildade konstnärerna (främst bildkonstnärerna) lever emellertid under ytterst knappa omständigheter. Andra lever ett dubbel- eller trippelliv och kombinerar konstnärens yrke med reklamtecknarens, musiklärarens, dataprogrammerarens etc. Detta behöver emellertid inte alltid vara "nödens lag" utan kan också vara ett utslag av vissa unga människors inställning till arbetslivet idag: flexibilitet och rörlighet i arbetslivet betraktas av många som ett alternativ till en fast anställning. Följaktligen handlar det inte bara om att betona värdet av möjligheter att utöva sin konst utan att också peka på hur den föränderliga arbetsmarknaden ger möjligheter till viktiga arbetsuppgifter för människor med hög konstnärlig kompetens. Konsten i olika former upptar ett allt större intresse både inom skola, näringsliv och offentlig sektor. Konsekvensen härav är såvitt jag förstår att delar av utvidgade konstnärliga utbildningarna alltmer måste integreras med teknisk, naturvetenskaplig och humanistisk utbildning för att ge plats åt fler med generalistkompetens. De konstnärliga yrkena kräver också alltmer av IT-kunskap och vetenskaplig metodutveckling. En integrering är redan i full gång nationellt och internationellt och exempel på hur tekniska utbildningar intresserar sig för konst och humaniora finns både inom Chalmers och KTH. IT som medium har också fått många konstnärliga utbildningar att närma sig teknik och naturvetenskap. Inte minst konstnärers och kompositörers roll som "content providers" har blivit viktiga för datautvecklingen på exempelvis Chalmers och KTH. I Stockholm har främst DI och KMH följt med i denna utveckling.

Dekanen vid konstnärliga fakultetsnämnden i Göteborg, Bengt Olsson, skriver i brev (98-10-20) :

"En första synpunkt rör uppluckringen av de traditionella konstarterna till förmån för nya inriktningar. Våra studenter inom Foto, Fri konst, Komposition och Design rör sig numera obehindrat mellan konstarterna.

Fotostudenterna är intresserade av video och rörliga bilder, fri konst- studenterna använder ljud i sitt skapande, kompositionsstudenterna rör sig i riktning mot bilder etc. En orsak är självfallet att nya interaktiva medier möjliggör dessa tvärkonstnärliga grepp, men också i kulturlivet i stort har man andra förhållningssätt vad gäller konstnärligt skapande. Om våra utbildningar inte öppnar sig för dessa nya förhållningssätt kommer dagens ungdomar att välja andra vägar för att fördjupa sitt kunnande. Och då blir de traditionella konsthögskolorna ointressanta.

Samtidigt är det viktigt att betona hur kunskaper om 'gamla tekniker' för framställning av konst, musik och teater bevaras. Parallellt med ett stort tryck efter de senaste teknikerna finns det många studenter som söker autenticitet i det gamla. För att skapa dynamik mellan det nya och det gamla krävs en kritisk massa, som nuvarande stockholmsskolor inte klarar av ensamma. Dessutom finns det goda ekonomiska skäl att både gemensamt köpa IT-utrustning med tillhörande undervisning och bevara kompetensen i det gamla, då det lätt blir för dyrt för den enskilda skolan".

Överhuvudtaget måste man enligt Olsson uppvisa en mycket större flexibilitet vad gäller kursutbud och undervisning. Den tiden är förbi när man som utbildningsinstitution "satt på en kunskapsmassa" som skulle förmedlas.

IT

Redan i dag är IT ett självklart hjälpmedel för all högre utbildning, nödvändig för såväl extern och intern kommunikation som utveckling av både metod och teori. Ett exempel på IT:s nationella betydelse är satsningen på "The Interactive Institute" stegvis uppbyggd i form av studior runt om i landet. Idag finns studior i Stockholm och Malmö. Varje studio har till syfte att samordna olika discipliner och därigenom skapa nya konstellationer i konst och vetenskap i nära samarbete med industri och näringsliv.

I Malmö sker studioverksamheten i samarbete med Malmö högskola, område konst och kommunikation. I Stockholm finns ett nätverk där verksamheter vid KTH, konstnärliga högskolor och fria intressenter samspekar.

”Långsam” respektive ”snabb” konst

Den kommersiellt gångbara konsten som på musiksidan etablerat sig som för Sverige lönsam industri är – i likhet med andra konsumtionsvaror – styrd av en efterfrågan där ”flip eller flop” avgörs av en spontan publiksmak som ibland utvecklar sig till längre förhållande till artefakter som bildar en stil och på så vis blir ”klassisk” oavsett dess ursprung och funktion. Denna är i dag multiinternationell och i konsekvens därmed del av det internationella kapitalets konjunkturväxlingar. För att denna ”snabba” konst skall ha en förutsättning att konkurrera i framtiden krävs att någon tar ansvar för den ”långsamma konsten”, såväl ekonomiskt som ideologiskt. Tidigare i historien var det kyrka och adel som värnade om den långsamma konsten, senare borgerskapet och arbetarrörelsen. Successivt har emellertid staten blivit den långsamma konstens ekonomiska stöd och frihetliga värn. Men statens insats skulle vara helt otillräcklig utan det stöd som i dag ges av olika frivilliga, obetalda arbetsinsatser inom föreningsliv, vänföreningar etc. Även näringslivet har insett konstens betydelse för etablerandet av olika verksamhetsfält för industri och handel liksom städer och andra orter med framförhållning förstått att satsa på olika slags festivaler och utställningar.

När det gäller utbildning har emellertid staten ett totalansvar, vilket är i enlighet med de demokratiska grundprinciper, som säger att alla skall ha samma rätt till utbildning. Inte minst i USA diskuteras i dag hur man skall få staten att ta större ansvar för konstens utveckling med varnande exempel från utvecklingen på orkestersidan och musikutbildningen. Det är utifrån det perspektivet som vi bör diskutera samordning av de konstnärliga verksamheterna i ett övergripande samhällsperspektiv.

Konst och vetenskap

Hur skall man kunna förena de konstnärliga högskolornas krav, att dels bibehålla och fördjupa en färdighetsutbildning som gör studenterna kompetenta att uppfylla arbetsmarknadens krav, dels förnyelse av konstens uttryck, bl.a. i form av samordning av konstarterna och större dialog med vetenskap och samhällsutveckling?

Jag tror att man här måste skilja noga mellan grundutbildning och vad som jag i fortsättningen skulle vilja kalla högre konstutbildning. Den förra som nu bedrivs vid högskolorna måste få utvecklas utifrån sina traditioner och förändras i en takt och utsträckning som innebär en fördjupning inom respektive specialfält. Denna grundutbildning bör emellertid kompletteras med en högre konstutbildning som gör det möjligt för studerande att fördjupa sitt konstnärsskap på ett reflekterande sätt. Per Lysander har formulerat det enligt följande beträffande konstnärligt utvecklingsarbete:

”Det är en kritisk dimension, som är forskningens dynamiska roll i det traditionella akademiska systemet. Forskning motiveras i dag alltför lättvindigt med löften om hissnande resultat, upptäckter, uppfinningar. Men sett ur den synvinkel jag här vill anlägga, är dessa resultat en biprodukt. Forskningens stora och grundläggande uppgift vid universitet och högskolor är att vara ett *kritiskt*, ja rentav destruktivt element; ett oavlåtligt imperativ till ifrågasättande, som är lika tvingande på professorsnivån som på 20-poängsnivån.

Sett ur detta perspektiv handlar ett förnuftigt bruk av de konstnärliga högskolornas KU-medel om att skapa just detta kritiska imperativ, som kan penetrera, störa och stimulera den traditionella inlärningssituationen liksom konstlivet utanför skolorna.

Jag ser därför en stor och möjlig uppgift för de konstnärliga högskolornas professorer i relation till det levande konstlivet. Det är en uppgift, som är aktuell på alla konstområden och som därmed ropar på ett gemensamt grepp, ett samarbete över högskolornas och konstområdenas alltför fasta gränser. I mötet mellan olika traditioner skulle också kvalitet och fördjupning stimuleras mer än isolerat inom skolornas specialiserade miljöer.”

Skulle någon högskola anse sig kunna undvara denna högre konstutbildning skulle man såsom ovan framhållits kunna tänka sig att ge den en annan status än högskola och därmed diskutera andra organisatoriska och ekonomiska förutsättningar som inte behöver vara till en presumtiv specialskolas nackdel.

Enligt min mening bör högskola innebära inte enbart grundutbildning utan även högre utbildning och ett ansvar för tredje uppgiften, dvs. samspel med samhället.

De konstnärliga högskolornas möjligheter till att utveckla en konstutbildning som sträcker sig längre än till grundutbildningens färdighetskrav har varit föremål för en mängd anslagstekniska och organisatoriska bryderier. Om de konstnärliga utbildningarna i landet i framtiden skall kunna hålla en internationellt godtagbar nivå måste man ges resurser för en sådan verksamhet. Lärarna vid de konstnärliga högskolorna måste, liksom sina kolleger vid övriga universitet och högskolor få möjlighet till verksamhet motsvarande forskning och metodanalyser, liksom konstnärlig och pedagogisk teoribildning. Studenterna bör ha samma förutsättningar att gå vidare till en fördjupad utbildning som de studenter som valt att studera vid ett universitet.

Ett steg i den riktningen vore etablerandet av ett eget vetenskapområde för konst. Ett alternativ vore att medel tillskjutes något av de nu inrättade vetenskapsområdena för att inom sig ha konst som ansvarsområde. Därmed skulle konstnärerna ges motsvarighet till de traditionella universitetens forskning, då med en vidgad inställning där det konstnärliga utvecklingsarbetet integreras och definieras utifrån konstens egna premisser och inte läggs i vetenskapssparadigmens prokrusterbädd.

I vissa fall förefaller det paradoxalt nog som om konstnärligt kunskapssökande har mera anknytningspunkter med forskning inom teknik, medicin och samhällsvetenskap än med humaniora. Det kan möjligen förklaras av de två förstnämndas strukturering i grundforskning och tillämpad forskning, och den tredjes teoretiska utgångspunkter med empirisk anknytning. Humanioras traditionellt kritiskt-analyserande roll, tillämpbar på samtliga nämnda vetenskaper och på konsten, utgår från ett annat vetenskapligt paradigm

som borde vara befruktande men som i ett samhälle med svagt utvecklat debattklimat närmast betraktas som marginell om inte rent av störande. Studenterna inom de konstnärliga utbildningarna söker nu sina egna vägar till olika vetenskaper, en utveckling som måste underlättas och legitimeras. I stället för att betona motsättningen mellan konst och vetenskap som gjorts, borde man definiera och utveckla den gemensamma plattform som utvecklats i praktiken av samhällets krav.

Vid samtal med Dan Brändström, direktör för Riksbankens Jubileumsfond (98-10-13) framkom följande synpunkter:

”Ett konstnärligt vetenskapsområde innebär att man kan sammanföra resurser. Det blir allt viktigare och fonden stödjer den utvecklingen. Forskarna måste samverka och bilda gränsöverskridande miljöer för att få del av resurserna i framtiden. Fonden har projekt som innebär samarbete mellan konstnärliga utbildningar och t.ex. Handelshögskolan i Stockholm, KTH och KI. I allra högsta grad gäller detta IT-området.

Villkoren för det konstnärliga skapandet förändras. Det finns ett behov av gemensamma analyser. De nya strukturer för kunskapsutveckling och forskning som de centrumbildningar som nu finns kan vara en modell. Ett exempel är SCASSS som är en forskningsmiljö och en mötesplats där ny kunskap kan utvecklas. Vill de konstnärliga utbildningarna bli annat än snäva yrkesutbildningar i framtiden måste de bli bredare och knyts till en gemensam kunskapsutveckling inom konstens område. Ser man till omvärlden är det uppenbart att man sluter sig samman för att få del av de resurser som finns.”

Självfallet skulle kravet på både bredd och specialisering som utgör krav för anslag inom ett vetenskapsområde eller rätt att ge forskarutbildning gälla också för det konstnärliga området.

Det finns hos flertalet av de berörda högskolorna en stark vilja och ambition att utveckla sin verksamhet i den riktningen. En samlad organisation är, som jag ser det, emellertid en grundförutsättning för att skapa en tillräcklig kritisk massa för en sådan verksamhet, (se vidare kapitel 8).

7 Campus för samverkan

Förslag:

Frågan om samordning och samlokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm har enligt min uppfattning diskuterats och utretts tillräckligt. Jag har funnit att det bland flertalet av de berörda högskolorna nu finns en uttalad vilja till samarbete. Närhet är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för en kreativ miljö och samverkan. Idén om ett Campus för konst som en grund för ett samarbete delas av många. Jag anser därför att

- ett Campus för konst, centralt beläget i Stockholm, snarast bör etableras
- detta campus, för att fylla sin funktion som ett nationellt och internationellt konstnärligt centrum, bör få en arkitektonisk utformning i paritet med den höga kvaliteten i verksamheten
- redan i en första etapp byggnader för gemensamma funktioner bör prioriteras
- campus bör byggas ut stegvis. I ett första skede byggs nya lokaler för de högskolor som brottas med lokalproblem. Övriga högskolor kan om så visar sig lämpligt ansluta sig senare
- studentpengen för grundutbildningarna för de konstnärliga högskolorna bör höjas för bibehållande av en internationell nivå på utbildningarna.

En kreativ miljö.

Såsom bl.a. rektor Fred Hjelm påpekat i brev uppstår inte en kreativ miljö av sig själv i ett tillskapat Campus. Det behövs som sagt eldsjälar som driver en sådan verksamhet. Jag anser att jag mött entusiaster för en samverkan både bland rektorer, professorer och studerande som garanterar att ett campus skulle kunna bli centrum för konstnärligt och intellektuellt nytänkande. Många kreativa centra i historien kännetecknas just av geografisk närhet som ger naturliga konfrontations- och samverkansytter: sekelskiftets Wien, 1920-talets Paris och det senare 1900-talets Silicon Vally för att nämna tre mycket skilda slag av kreativa centrumbildningar. Professorn i kulturgeografi vid Lunds universitet, Gunnar Törnqvist skriver i uppsatsen *Kreativitetens geografi*:

”I en kreativ miljö förekommer alltid kommunikation mellan individer och kompetensområden. En kreativ process förutsätter utbyte av information, men inte i första hand den välstrukturerade information som kan hanteras av datorer och tekniska informationssystem. I en kreativ process verkar information som inte är välstrukturerad och homogen, som inte följer väl etablerade, formella informationskanaler och där överföringen inte kan ses som ett flöde. Den information det är fråga om kräver direkta personkontakter i ständigt nya kombinationer och konstellationer. Det är kombinatoriken som är viktig, möjligheterna att på nya sätt koppla samman fragmentariska informationsbitar med varandra.” (Företag och samhälle nr 2, 1989 s. 14).

Campus lokalisering ingår inte i mitt utredningsuppdrag. Men samtidigt har den relevans för att diskutera frågan om samordning. Närhet betyder på sikt mycket för möjligheterna att samverka skolorna sinsemellan. Det publikarbete som är en viktig del av de konstnärliga utbildningarnas utveckling och arbete förutsätter central belägenhet.

I betänkandet Campus för konst överväger utredaren tre olika lokaliseringmöjligheter.

I de premisser som under hand gavs inför mitt utredningsarbete framstod Konstfackområdet som det givna. Motiven för platsvalet

är välgrundade även om det finns betänkligheter beträffande stadsplanesituationen, bristen på expansionsmöjligheter osv.

Många av de berörda konstnärliga högskolorna har länge haft skriande behov av nya lokaler. Det framgick inte minst av diskussionerna vid mötet med rektorskonventet den 19 oktober 1998. För samverkan enligt det förslag som jag tidigare redovisat behövs därutöver gemensamma lokaler. Idén om samverkan kräver emellertid inte att samtliga högskolor inledningsvis ligger samlokaliserade. Men det är angeläget att lokaliseringen successivt sker mot ett kommande konstnärligt campus. För att en gemensam organisation skall få förutsättningar att fungera är lokaler för gemensamma funktioner en förutsättning.

Arkitekturens utformning är viktig för de gemensamma lokalerna som måste beakta att här skall olika konstarter mötas och möta en publik. Professor Margaretha Åsberg har under utredningstiden presenterat ett förslag som borde kunna ligga till grund för en del i det fortsatta utvecklingsarbetet. Hon kallar det "Centrum för Konstnärliga Högskolor i Stockholm".

Förslaget – som utgör ett idémässigt programunderlag mer än en konkret byggnadsplan går ut på ett: "kunskaps- och idéutbyte som bas för tvärkonstnärlig och tvärvetenskaplig utveckling och förnyelse".

Margaretha Åsberg konstaterar också att de medverkande institutionerna inte behöver vara geografiskt placerade i omedelbar närhet. Detta kan gälla exempelvis Kungl Konsthögskolan som enligt utredningsdirektiven inte omfattas av den geografimässiga delen av campusidén. Kungl. Konsthögskolan har i brev genom sin styrelse och rektor uttryckt sitt stora intresse i att delta i det fortsatta arbetet med en sådan gemensam verksamhetsplattform.

Viktiga inslag i Åsbergs förslag är publika lokaler, teaterscen, konserthall, filmstudio, videostudios, utställningshallar/galleri, avancerad teknisk utrustning. Byggnaden skulle enligt Åsberg bli ett verktyg för samverkansprojekt och delar för gemensamt utnyttjande är ett bibliotek liksom olika lokaler för rekreation, möten m.m. För relationerna till publiken och det omgivande samhället är en kraftsamling av detta slag av mycket stor betydelse. Detta visar bl.a.

erfarenheterna från Göteborg där Artisten (den byggnad som rymmer Musikhögskolan, Teater- och operahögskolan med bl.a. konsertsal och teater) blivit ett fast och känt begrepp i kulturlivet. Till detta har den av Carl Nyrén skapade arkitekturen bidragit. Det finns emellertid svårigheter att få enskilda institutioner att samarbeta även om de lokalmässiga förutsättningarna finns. Ingemar Henningsson, t.f. högskolerektor vid Musikhögskolan i Göteborg analyserar problemen enligt följande:

”Inom det konstnärliga området finns en mängd åtskilda kulturer och ett utbrett skratänkande och sekterism, vilket också går igen inom högskoleutbildningen. Detta kan minskas om man redan i grundutbildningen planerar verksamheten med och för ALLA inblandade ’yrkesgrupper’ – dvs. i t.ex. en operaproduktion: regissör, scenograf, dirigent, solist, musiker, korist, etc. Om alla medverkande får/måste delta i den konstnärliga processen – från början till färdigt resultat – skapas ökad möjlighet att också förstå varandras verkligheter och världar. Riv de ’kulturella murarna’ genom ökad samverkan, kunskap om varandras förutsättningar och skapa reflektion kring varandras del i den konstnärliga processens helhet.”

Det är möjligt att problemet med ”skratänkande och sekterism” blir mer uppenbart vid samlokalisering än när institutionerna ligger på behörigt avstånd. I framtiden bör man dock tänka sig att samverkan i form av övergripande projekt blir allt vanligare i och med att detta är det naturliga inom yrkeslivet.

I dagens läge har fem av de konstnärliga utbildningarna ett mycket trängande behov av helt nya lokaler och/eller tillskott av lokaler samt ombyggnad och renovering. Det är Musikhögskolan, Dramatiska Institutet och Konstfack, Danshögskolan och Operahögskolan. De är alla dessutom beroende av gemensamma lokaler tillsammans med övriga konstnärliga högskolor i Stockholm.

En av de frågor som ovan berörs som viktig för samordning är just lokalfrågan. En avvägningsfråga för all högre utbildning i dag är relationen mellan kostnader för lokaler och verksamheten i övrigt. I och med att fördelningsansvaret ligger på respektive högskola har de högskolor som under längre tid haft låga lokalkostnader kun-

nat utnyttja mer av tilldelade medel till verksamheten eller inköp av utrustning. Det har tveklöst varit en konkurrensfördel. På lång sikt är det emellertid tveksamt att åsidosätta eller skjuta upp lokalfrågan: det visar sig att studenterna alltmer sätter lokalerna i centrum inte minst därför att självstudium tar allt större plats inom universitet och högskolor. I ambitionen att trots ökad lokalkostnad hålla jämna steg med högskolor med låg lokalkostnad har flera konstnärliga högskolor råkat i ekonomiska svårigheter.

Genomgripande förändringar inom lokalbestånd kräver således tillskott av medel. Beträffande lokaler för grundutbildningen föreslår jag en generell höjning av studentpengen för de konstnärliga utbildningarna.

Den gemensamma byggnaden för tvärkonstnärligt samarbete motsvarar de centrumbildningar som de senaste åren etablerats vid flera universitet och som därvid fått särskilda medel för lokalkostnader. En sådan lösning av finansieringsfrågan förefaller vara lämplig även för den gemensamma byggnaden för ett campus för konst.

På grundval av ovanstående resonemang vill jag föreslå följande:

- Nya lokaler inom Konstfacksområdet i en första etapp för Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Dramatiska Institutet, Danshögskolan, Operahögskolan i Stockholm och om- och tillbyggnad för Konstfack samt en gemensam byggnad för samverkan mellan de konstnärliga högskolorna.

8 Organisation

Förslag:

- De konstnärliga högskolorna i Stockholm organiseras som en sammanhållen självständig enhet med uppgift att utveckla ett vetenskapsområde för konst. De nuvarande högskolorna ingår som institutioner med eget ansvar för grundutbildningen.
- En organisationskommitté får till uppgift att föra arbetet vidare.

Den nuvarande organisationen med ett antal fristående konstnärliga högskolor, löst sammanknutna av ett rektorskonvent är sannolikt optimal så länge det rör sig om specialistutbildning med en djupgående yrkesinriktning. Eftersträvar man en förnyelse i någon riktning som kräver samordning visar sig emellertid denna organisation problematisk, vilket framgår av intervjuerna i samband med förverkligandet av Uppdrag 8. Likaså finns övergripande frågor rörande konsten och samhället, inte minst relationen till grundskolan, som fordrar ett helhetsgrepp. Även förhållandet till andra universitet och högskolor inom och utanför Stockholm skulle ge den konstnärliga utbildningen en annan tyngd om den representerades av en gemensam organisation. En gemensam organisation är också enligt min mening en förutsättning för en högre konstutbildning och ett konstnärligt kunskapssökande som även resursmässigt likställs med forskning och som flera av högskolorna strävar efter. Genomförandet av byggnationerna i ett campus med gemensamma lokaler är svårt att förverkliga utan en organisatorisk sammanhållning. Även om det kan ha varit en viss fördel för de konstnärliga högskolorna i

Stockholm att enskilt kunna ha kontakt med departementsledningen kommer detta sannolikt på sikt att visa sig allt svårare att kombinera med departementsledningens policy som går ut på att fördela anslag till större organisationer som inom sig disponerar sina medel. Eftersom det finns en majoritet för ett nära samarbete bland de konstnärliga högskolorna utifrån verksamhets-perspektiv är det viktigt att detta tas tillvara och att en gemensam organisation förverkligas av skolorna själva, ej av direktiv uppifrån.

Ett sådant samgående i en organisation behöver inte innebära att de enskilda högskolornas identitet går förlorad. Tvärtom bör det stärka varje institutions historia, karaktär och särart inom en samlad organisation där omgivningen har konstnärliga ambitioner och värderingar. I ett nationellt och internationellt perspektiv har också en sådan organisation en helt annan slagkraft och bör kunna utveckla och stödja utbyte, inte minst i det framtida Europa.

Ett alternativ till att föreslå en självständig gemensam organisation för de konstnärliga högskolorna i Stockholm som jag noga övervägt är att föreslå att desamma ingår som en fakultetsnämnd vid Stockholms universitet eller KTH. De konstnärliga högskolorna skulle då bli en del av en väl fungerande forskarmiljö och med det stödet kunna förverkliga sina ambitioner att skapa en högre konstutbildning.

Stockholms universitets policy har dock varit att vara restriktiv med sin expansion. Belägenheten vid Frescati talar också emot kopplingen till konstnärliga högskolor som enligt föreliggande förslag i huvudsak skall vara förlagda vid ett campus vid Valhallavägen. Erfarenheterna bl.a. från Göteborgs universitet visar också på svårigheter att integrera de konstnärliga och humanistiska ämnena vars olika paradigmer förefaller göra dem mer parallella än korsbefruktande. Däremot har både Chalmers och KTH samt medicinska fakulteten vid Göteborgs universitet visat sig lämpade som samarbetspartner i olika konstnärliga projekt. Även vid KI finns flera forskningsprojekt som knyter samman medicin och konst. KTH har flera forskningsprojekt gemensamt med de konstnärliga utbildningarna. Dessutom är den internationellt mest framgångsrika forskningen inom landets musikvetenskap, musikakustik, förlagd vid

KTH. Arkitektutbildningen är också en del av KTH:s nuvarande verksamhet. Vad som kanske än mer talar för en nära anknytning mellan de konstnärliga utbildningarna och KTH är de framtidsplaner för de tekniska utbildningarna som kommer att integreras med såväl humaniora som konst. Vid KTH finns t.ex sedan 1995/96 CID (Centrum för Användarorienterad IT-design) som är ett tvärvetenskapligt centrum mellan KTH, design- och konstnärliga högskolor samt industri och användarorganisationer. Valhallavägen skulle därmed kunna betraktas som ett sammanhängande "universitetsstråk". Jag har emellertid mött starkt motstånd då idén presenterats för olika företrädare för de konstnärliga skolorna varför jag låter den vila för eventuellt framtida bruk.

Att bibehålla den nuvarande organisationen med ett antal helt självständiga konstnärliga högskolor är orealistiskt om desamma skall förbli i svenskt högskoleväsen. På annat ställe i utredning har jag hänvisat till möjligheten att de konstnärliga högskolor som inte anser sig passa in i högskolans struktur omvandlas till specialskolor med preciserade uppdrag.

Min slutsats blir att de konstnärliga högskolorna bör organiseras som en sammanhållen självständig enhet. Respektive högskola kan då ingå som fristående institutioner med ansvar för sin grundutbildning. Den högre utbildningen och utvecklingen av ett vetenskapsområde för konst bör vara en gemensam angelägenhet.

Mitt förslag är att en organisationskommitté tillsätts för det fortsatta beredningsarbetet.

Promemoria

Bilaga till **P 108**

1998-09-15

Dnr U98/3544/A

Utbildningsdepartementet

Universitets- och högskoleenheten

Göran Andersson

Telefon 08-405 1831

PM angående uppdrag att utreda möjligheter till samordning av verksamheten vid de konstnärliga högskolorna inom ramen för ett gemensamt Campus för konst

---

Bakgrund

Betänkandet Campus för konst överlämnades till regeringen i januari 1998 (SOU 1998:10). I utredarens uppdrag låg att i samråd med de konstnärliga utbildningarna i Stockholm, Kungl. Konsthögskolan undantagen, dels analysera lokalbehovet och föreslå en lämplig samlokalisering av dessa högskolor, dels överväga en eventuell verksamhetsmässig integrering av utbildningarna.

Betänkandet har remissbehandlats.

Utbildningsdepartementet har den 20 maj 1998 givit i uppdrag till en arbetsgrupp att utreda kostnaderna för lokalisering av Campus för konst på Konstfackområdet.

Uppdraget

I syfte att ta fram ytterligare underlag för regeringens fortsatta beredning av ärendet bör en person anlitas för att vidare överväga möjligheterna för verksamhetsmässig integrering mellan de berörda högskolorna eller ett fördjupat samarbete sinsemellan och med andra högskolor.

Uppdraget skall avrapporteras skriftligen till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 15 november 1998.

U98/3576/UH

1998-09-17

Utbildningsdepartementet

U1998:D

Jan Ling

Telefon 031-773 53 00

e-mail Jan.Ling@ub.gu.se

adress: Kurs- och tidningsbiblioteket

Box 600

405 30 GÖTEBORG

Till samtliga styrelse-
ordföranden och rektorer vid
de konstnärliga högskolorna
i Stockholm samt Svante
Holgersson, Hans Grytt och
Inger Lindstedt

Utbildningsminister Carl Tham har förordnat mig som ämnessakkunnig för att utreda möjligheter till samordning av verksamheten vid de konstnärliga högskolorna i Stockholm inom ramen för ett gemensamt Campus för konst. (Direktiven bifogas) Samtidigt har enhetschefen Svante Holgersson förordnats att utreda kostnaderna för en gemensam lokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm.

Uppdraget är en fortsättning av tidigare utredning (SOU 1998:10) som såvitt jag förstår är det sista försöket inom överskådlig tid att skapa ett sammanhållet konstnärligt centrum i Stockholm. Intresset för en sådan samordning har som bekant varit tämligen svalt alltsedan 1977 då de konstnärliga utbildningarna i Stockholm valde att stödja Teater- och Musikrådets avstyrkan av U 68 förslaget om en konstnärlig högskoleenhet i Stockholm. Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion (H 75-S) vann inte heller gehör för en högskola för konstnärliga utbildningar i Stockholm. Gunilla Lagerbielkes betänkande, Konstnärlig högskoleutbildning (SOU 1992:12) finner att det varit ett stöd för de konstnärliga

högskoleutbildningarna i Göteborg, Malmö, Umeå och Piteå att ingå i ett större sammanhang (del av universitetet) men att förhållandena i Stockholm är annorlunda på grund av den långa traditionen och storleken som kännetecknar dessa utbildningar. Erfarenheterna från exempelvis Göteborg från sammanslagning till större enheter och samordning med universitetet är både positiva och negativa. Till de positiva sidorna hör ändamålsenliga lokaler och tillskott av medel i krislägen som små självständiga enheter knappast skulle kunna åstadkomma på egen hand.

Likasa har konsten får en annan status och ställning i regionen än tidigare. Negativt är att möjligheterna till integrering inte tillvaratagits i större utsträckning, delvis beroende på inre motsättningar, att byråkratisering gjort systemet tungrott och att overheadkostnaden för deltagande i en övergripande organisation ansett ha varit för höga. Att jag trots den traditionellt negativa hållningen till samordning av de konstnärliga högskolorna i Stockholm och trots vissa negativa erfarenheter som finns med samordning från Göteborg ändå åtagit mig uppdraget beror helt enkelt på att jag har den uppfattningen att ett vidgat och fördjupat samarbete de konstnärliga högskolorna sinsemellan och med annan högre utbildning är till fördel för de studerande och därmed för samhällsutvecklingen på sikt.

De konstnärliga utbildningarna i Stockholm är av hög internationell nivå och tjänar det svenska kulturlivet samtidigt som det har internationell rénommé. Det är viktigt att denna verksamhet inte störs av organisatoriska ingrepp utan ges samma självständighet men bättre utvecklingsmöjligheter än idag till fördjupning och specialisering. Samtidigt ser jag övergripande uppgifter inför framtiden som jag tror kräver en samordning. Detta har att göra med den positiva utveckling som skett på konstområdet under de sista decennierna då intresset för konstnärlig utbildning ständigt accelererar.

Vi har kanske möjlighet att lägga grunden för ett kommande, mer konstnärligt och humanistiskt samhälle än dagens konsumtionsin-

riktade om vi tillvaratar den kraft och entusiasm som finns i det uppväxande släktets konstintresse.

I dag är arbetsmarknaden begränsad i förhållande till det antal konstnärer av skilda slag som utbildas. Det är otillständigt att dessa ungdomar som skulle kunna tillföra samhället en ökad konstnärlig profil nu arbetar med olika diversearbeten eller lever på socialbidrag. Det måste enligt min mening skapas en gemensam plattform inom utbildningen som visar olika vägar att ge de studerande alternativa möjligheter att utöva sin konst utöver de traditionella institutionernas arbetsmarknad, som knappast kommer att bli större i framtiden. I dag blockeras konstens spridning av en massmediaindustri som skickligt utnyttjar den nyaste teknologin för att sprida den "snabba konsten" som är kommersiellt gångbar och där sekunder är avgörande för framgång eller misslyckande. Det innebär att "den långsamma konsten" som kräver tid och eftertänksamhet och vars värde inte i första hand är pekuniär utan grunden för demokrati, yttrandefrihet och ett andligt liv alltmer lever i ett isolat, visserligen med ett ökat antal ungdomar som entusiastiska, presumtiva utövare, men med allt större klyftor till samhället i övrigt. Jag ser således behovet av en samordning av olika konstarter som viktig för att (1) öka inflytandet på samhället och därmed stärka livskvalitet, demokrati och yttrandefrihet (2) vidga arbetsmarknaden för ungdomar som vill skapa detta samhälle.

Trycket på de konstnärliga utbildningarna jämfört med de "matnyttiga" innebär som sagt att nästa generation har en annan mer konstnärlig livssyn än vår generations mer konsumtionsinriktade. Konsekvensen härav är såvitt jag förstår att delar av utvidgade konstnärliga utbildningarna alltmer måste integreras med teknisk, naturvetenskaplig och humanistisk. De konstnärliga yrkena kräver också alltmer av IT-kunskap och vetenskaplig metodutveckling. En bättre samordning av de konstnärliga högskolorna bör kunna leda till etablerandet av ett konstnärligt vetenskapsområde, dvs. att konstnärerna ges motsvarighet till de tradi-

tionella universitetens vetenskapsområden, då med en vidgad syn där det konstnärliga utvecklingsarbetet integreras. I samtliga konstnärliga högskolor finns f.n. olika inriktningar för att förverkliga detta. Det måste tillskapas resurser för att dessa 1000 blommor skall få blomma vidare på samma sätt som universiteten givits fria forskningsresurser.

För att kunna arbeta vidare med mitt uppdrag behöver jag Din hjälp, Dina visioner, Din erfarenhet. Samordning kan låta som en byråkratisk tvångströja. Vad jag vill försöka åstadkomma är i stället motiveringar och strategier för framtiden som gör att de traditionella konstnärliga utbildningarna ges större utrymme och att innovativa utvecklingar som kan ta upp tävlan med den kommersiella "snabba konsten" får möjligheter och resurser inte minst för att ta fatt i och utnyttja den framrusande teknologin.

Konkret skulle jag vilja att Du kommenterade texten ovan och gav mig Din syn, positiv och negativ på samordningens betydelse för just Ditt område och tips var jag kan läsa mig till framtidsplaner och visioner.

Med vänlig hälsning

Jan Ling

Kontakter under utredningsarbetet

Möten/Besök

Konstnärliga högskolornas rektorskonvent

Ordf. vid studentkårerna för Danshögskolan, Dramatiska institutet, Konstfack, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Operahögskolan i Stockholm och Teaterhögskolan i Stockholm.

Uppdrag 8, pressvisning , föreställningar samt möte med studenter, mentorer, konstnärlig ledare och projektledare

Stockholms akademiska rektorskonvent

Arbetsgruppen rörande kostnader för lokalisering av Campus för konst

Göteborgs universitet, företrädare för Artisten, Musikhögskolan, konstnärliga fakultetsnämnden.

Högskolan i Malmö.

KTH, rektor, förvaltningschef, prefekt för CID

Stockholms universitet, rektor, förvaltningschef

Riksbankens jubileumsfond

Stockholms stad

Länsstyrelsen i Stockholm

Akademiska Hus, Vd

Övriga kontakter

Uppdrag 8, idégrupp

The Interactive Institute, Stockholm

Högskoleutbildningen på Gotland

Högskoleverket

Svenska ambassaden, Bonn, kulturrådet Inger Kehlenbach,

University of London, Adrian Hall, Academic Director

De konstnärliga högskolorna i Stockholm i siffror

Tabell 1. Studenter

Högskola	Höstterminen 1997			Budgetåret 1997		
	Högskole-nybörjare	Registr individer	Varav kvinnor	Helårs-studenter	Helårs-prestationer	Prestations-grad
Danshögskolan	36	127	113	109	103	94%
Dramatiska Institutet	82	718	401	138	137	99%
Konstfack	80	617	405	623	569	91%
Kungl. Konsthögskolan	32	216	125	211	211	100%
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	128	847	459	610	591	97%
Operahögskolan i Stockholm	5	52	32	37	36	97%
Teaterhögskolan i Stockholm	16	125	85	69	69	100%

Källa: Högskoleverket, Årsrapport för universitet och högskolor 1997

Tabell: 2 Personal

Högskola	Antal årsverken utförda av		
	Samtlig personal	Lärare	Lärare med doktors-examen
Danshögskolan	39	22	2
Dramatiska Institutet	46	14	
Konstfack	147	88	1
Kungl. Konsthögskolan	52	27	3
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	167	95	5
Operahögskolan i Stockholm	23	15	
Teaterhögskolan i Stockholm	33	19	

Källa: Högskoleverket, Årsrapport för universitet och högskolor 1997

Tabell 3: Intäkter budgetåret 1997, tkr

Högskolor	Intäkter av statsanslag	övriga bidrag	avgifter och andra ersättningar	Summa intäkter
Danshögskolan	24 592	1 251	564	26 407
Dramatiska Institutet	64 472	9 652	622	74 746
Konstfack	100 621	7 785	1 644	110 050
Kungl. Konsthögskolan	46 614	2 631	364	49 609
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	83 112	3 464	8 734	95 310
Operahögskolan i Stockholm	21 863	55	51	21 969
Teaterhögskolan i Stockholm	22 980	513		23 493

Källa: Högskoleverket, Årsrapport för universitet och högskolor 1997

Tabell 4 Statsanslag 1998, tkr

Högskola	Grundutbildning	Konstnärligt utvecklingsarbete
Danshögskolan	22 248 000 kr	2 632 000 kr
Dramatiska Institutet	53 284 000 kr	2 228 000 kr
Konstfack	96 727 000 kr	2 641 000 kr
Kungl. Konsthögskolan	45 749 000 kr	1 253 000 kr
Kungl. Musikhögskolan i Stockholms	81 574 000 kr	2 697 000 kr
Operahögskolan i Stockholm	13 352 000 kr	2 126 000 kr
Teaterhögskolan i Stockholm	21 924 000 kr	2 246 000 kr

Källa: Regleringsbrev för budgetåret 1998.